

MŪSŲ GIRIOS

Žurnalas apie miškus ir miškininkus

2023 / spalis

*Rudeniniai miškininkų
susitikimai ir darbai miške*

*Po rekonstrukcijos atidarytas
Pašilių stumbrynas*

*Lietuvos miškotvarkos
istorinės raidos apžvalga*

*Baigtas ES aplinkos ir klimato
politikos programos LIFE projektas*

*Ar išsaugosime stumbrą:
gerų naujienų – vis daugiau*

Pagerinkite savo miškų valdymą su OCELL

- ✓ Įgalinkite efektyvumą ir skaidrumą
- ✓ Taupykite laiką ir sąnaudas
- ✓ Skaitmenizuokite savo procesus naudodami vieną holistinį sprendimą

Susisiekite su

mumis norėdami gauti Jums pritaikytą
Demo versiją: ocell.io/forest

4 Kronika

Aktualijos

- 6** Rudeniniai miškininkų susitikimai ir darbai miške
- 8** Po rekonstrukcijos atidarytas Pašilių stumbrynas
- 9** Akcijos „Medžiotojas ir medelis“ metu apsaugota 500 tūkst. medelių

Miškininkystė

- 10** A. BRUKAS,
A. RUTKAUSKAS.
Lietuvos miškotvarkos istorinės raidos apžvalga
- 12** B. GRIGALIŪNAITĖ,
D. BUROKIENĖ.
Kaip peržiemos šaligatvių medžiai?
- 14** A. RUTKAUSKAS.
Miškininkai veteranai – Pakruojo dvare

Privatūs miškai

- 16** Baigtas ES aplinkos ir klimato politikos programos LIFE projektas

Saugomos teritorijos

- 18** Atidaryta Kuršių nerijos nacionalinio parko Gamtos mokykla
- 19** Ar išsaugosime stumbrą: gerų naujienų – vis daugiau

Miško flora ir fauna

- 20** S. PALTANAVIČIUS.
Lietuvos miškų paukščiai. Juodagalvė devynbalsė (*Sylvia atricapilla*)
- 21** Lietuvos miškų žvėrys. Geltonkklė pelė (*Apodemus flavicollis*)

Laisvalaikio kūryba

- 22** J. VITKAUSKAITĖ.
Ruduo laukuose – ruduo manyje

Atradimai

- 24** E. JANULEVIČIŪTĖ-
GUIMERA.
Linksmybės su šventaisiais arba Kanariškos Romerijos

Laisvą minutę

- 27** Kryžiažodis

Medžioklė

- 28** V. RIBIKAUSKAS.
Lapkritį prasideda neramios dienos pilkiesiems zuikiams

Siūlome užsiprenumeruoti žurnalą „Mūsų girios“ 2024 metams!

- Internetu - www.musu-girios.lt (nuspaudžius skydelį *prenumerata*);
- El. paštu - info@musu-girios.lt, rimondas@musu-girios.lt;
- Telefonu - +370 687 10616; ▪ Visuose Lietuvos pašto skyriuose.

PRENUMERATOS KAINA:

1 mėn. – 5 Eur, metams – 60 Eur; su nuolaida: 1 mėn. – 3,50 Eur, metams – 42 Eur.

LIETUVOS MIŠKININKŲ SAJUNGOS
ŽURNALASLeidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058

2023 m. spalio, Nr. 10 (906)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS

Viešoji įstaiga „Mūsų girios“

Adresas korespondencijai:

P. d. 604, Vilniaus 16-asis paštas,
Nemenčinės pl. 2, 10001 Vilnius
Mob. tel. +370 687 10616

El. paštas: info@musu-girios.lt

rimondas@musu-girios.lt

rimondas.vasiliauskas@gmail.com

www.musu-girios.lt

@musugirios

Įmonės kodas 125302897

PVM mokėtojo kodas LT 253028917

A. s. LT887044060001501044

AB SEB bankas

Direktorius – vyr. redaktorius

Rimondas Vasiliauskas

Mob. tel. 8 687 10616

El. paštas: rimondas@musu-girios.lt,

rimondas.vasiliauskas@gmail.com

Spausdino UAB „Standart Impresa“

S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, 02189 Vilnius
www.standart.lt

Tiražas 600 egz.

Kaina 5 Eur

Kaina su nuolaida 3,50 Eur

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine
Editor-in-chief R. Vasiliauskas
PO Box 604, 16th Vilnius Post Office,
LT-10001 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.

Už reklamos turinį redakcija neatsako.

„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius ar jų
dalis perspausdinti galima tik gavus raštišką
redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.

Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

KRONIKA

Spalio 2 d. po ilgiau nei metus trukusios rekonstrukcijos visuomenei duris atvėrė Valstybinių miškų urėdijos prižiūrimas 50 ha plotą užimantis Pašilių stumbrynas. „Stumbrių apsaugos priemonių įgyvendinimo“ projekto metu atlikus stumbryno atnaujinimo darbus sukurta patogesnė infrastruktūra stumbrams ir jų lankytojams. Tai prisidės prie šių stambiausių Lietuvos žinduolių, gyvenančių netinkamoje teritorijoje (Kėdainių, Panevėžio r. sav.), populiacijos apsaugos ir valdymo. (*Plačiau – 7 p.*)

Spalio 3–4 d. Helsinkyje Lietuva kartu su dar 18 šalių prisijungė prie įkuriamos Europos medienos politikos platformos „WoodPop“, kuri skatina plėtoti tvarią ir klimatui atsparią statybą naudojant medieną ir kitas organines medžiagas. Renginyje kartu su prie šios iniciatyvos prisijungusių šalių aukšto lygio vadovais dalyvavo aplinkos viceministrė dr. Daiva Matusevičė.

Spalio 5 d. Aplinkos ministerija organizavo nuotolinę konferenciją „Pasaulinė gyvūnų globos diena – kuo mes galime prisidėti, kad globojamų gyvūnų būtų mažiau“. Konferencijoje pristatyti aktualūs klausimai, susiję su laukinių gyvūnų ir augintinių išsigijimo, laikymo, veisimo, priežiūros ir atsakomybės reikalavimais.

Spalio 6 d. aplinkos ministras Simonas Gentvilas ir viceministras Kęstutis Šetkus lankėsi Šimonių girioje, kur apžiūrėjo galimai neteisėtai iškirstą mišką, susitiko su vietos bendruomene.

Ministras pripažino, kad buvo padaryta klaida išduodant leidimus kirsti mišką. Jo reikalavimu bus atliekamas Utenos regiono miško kirtimo schemos auditas, siekiant užkardyti tokius atvejus ateityje. Bus atliekamas vidinis tyrimas Valstybinėje miškų tarnyboje, kuri išdavė minėtus leidimus ir bus siekiama kuo skubiau skaitmenizuoti leidimų kirsti mišką išdavimo paslauga.

Spalio 6 d. aplinkos ministras Simonas Gentvilas pasirašė įsakymą dėl garsaus gamtininko, pedagogo prof. Ričardo Kazlausko premijos įsteigimo.

„Daugelis puikiai prisimena gamtininko prof. Ričardo Kazlausko vestas laidas „Langas į gamtą“, „Gamtos duris atvėrus“. Ne vienas, įkvėptas šių laidų, ir pats pasirinko gamtininko kelią. Savo darbui pasižventusių pedagogų rastume ir daugiau. Mokytojo dieną norisi paskatinti mokytojus, kurie įkvepia jaunos žmonės žengti nelengvu gamtos mokslų keliu“, – sakė S. Gentvilas.

Premija bus apdovanojami gimnazijų ir progimnazijų mokytojai už iniciatyvas ir nuopelnus, skatinant moksleivius domėtis gamtos mokslų disciplinomis bei už puikų moksleivių paruošimą.

Spalio 9 d. Kuršių nerijos nacionaliniame parke oficialiai atidaryta Gamtos mokykla, įkurta atnaujintuose pastatuose Smiltynėje ir naujame pastate ant marių kranto Nidoje. Pagrindinis Gamtos mokyklos tikslas – pristatyti visuomenei Kuršių nerijos nacionalinio parko vertybes, kas ir kodėl saugoma. (*Plačiau – 18 p.*)

Spalio 10 d. aplinkos ministras Simonas Gentvilas pasirašė įsakymą dėl vilkų sumedžiojimo 2023–2024 m. limito: nuo spalio 15 d. iki kitų metų kovo 31 d. bus galima sumedžioti 341 vilką. Sprendimas priimtas atsizvelgus į vilkų populiacijos būklės stebėsenos duomenis, rūšies apsaugos poreikius ir moksliniais tyrimais apskaičiuotą vilkų šeimų skaičių.

Rengiant projektą remtasi 2022–2023 m. sumedžiotų vilkų genetinėmis ir produktyvumo tyrimais, kuriuos atliko VDU ŽŪA mokslininkai.

Spalio 12 d. dėl išduoto neteisėto leidimo kirsti mišką Šimonių girioje Aplinkos ministerijoje identifiкуotos dvi pagrindinės priežastys. „Pirmiausia, nustatytas VMT darbuotojas, kuris galimai pažeisdamas kirtimų leidimų išdavimo tvarką, naudodamasis tarnybine padėtimi neteisėtai išdavė leidimą kirsti mišką. Duomenys apie nusizengimą jau perduoti prokuratūrai. Paaikškėjo, kad informacija apie naujos saugomos buveinės teritorijoje „Natura 2000“ atsiradimą buvo paskelbta portale www.biomon.lt, tačiau miško savininkas asmeniškai apie tai nebuvo informuotas. Todėl nebuvo išnaudoti visi komunikavimo ir informavimo būdai, siekiant apsaugoti vertingą gamtinę teritoriją, t. y. Vakarų taigą“, – pažymėjo aplinkos ministras Simonas Gentvilas.

Ministro įsakymas dėl šios teritorijos priskyrimo „Natura 2000“ saugotinai buveinei buvo pasirašytas praėjusį metų gruodį, o leidimas kirsti išduotas šių metų sausio mėnesį.

Spalio 16 d. baigėsi APVA 3 kvietimų pagal pažangos priemonę 02-001-06-08-04 „Skatinti miškų plėtrą ir darnų miškų sektoriaus vystymąsi“ paraiškų surinkimo terminas. Daugiausiai dėmesio sulaukė kvietimas „Miestų miškų sklypų suprojektavimas, suformavimas ir užregistravimas Nekilnojamojo turto registre“. Gautos 5 Lietuvos savivaldybių administracijų (Kupiškio r., Šakių r., Pagėgių r., Kretingos r. ir Vilniaus m.) paraiškos, kurių bendra prašoma skirti lėšų suma virš 80 tūkst. Eur.

Mokslo ir studijų institucijos, vykdančios mokslinę ir (ar) mokomąją miškotyros, ekologijos ar aplinkotyros kryptį veiklą pateikė 11 paraiškų vykdyti miškų mokslo tiriamuosius ir eksperimentinius darbus. Daugiausia paraiškų (5) pateikė LAMMC, 4 paraiškas pateikė VDU ir 2 paraiškas – KMAIK.

Spalio 19 d. Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcija užbaigė projektą „Gamtotvarkos priemonių įgyvendinimas „Natura 2000“ teritorijose (II)“. Projekto metu buvo mažinami nendrynų sąžalynai, kurie Kuršių marių pakrantėje užgožė smėlėto skalaujamo kranto ir atvirų, seklių įlankų tipų buveines. Šioje EB svarbos buveinėje (1150* Lagūnos dalis) esančios įlankos ypatingos tuo, kad jose auga reti ir saugomi augalai, pavyzdžiui vandeninė plaumuonė, maitinasi paukščiai, tokie kaip, urvinės antys, kurios įrašytos į Lietuvos raudonąją knygą.

Spalio 20 d. įvyko Valstybinių miškų urėdijos ir Aplinkos ministerijos inicijuoto tarptautinio konkurso „Jaunimas Europos miškuose“ respublikinis etapas, kurio tema – „Tvari miškininkystė“.

Konkursas vyko trimis etapais: pirmojo etapo metu komandos pristatė savo iš anksto pasiruoštus pristatymus tema „Tvari miškininkystė“ lietuvių kalba. Antrojo etapo metu konkurso dalyviai sprendė testą Europos miškų tematika anglų kalba. Konkurso trečiasis etapas – žygis Strošiūnų šile bei praktinės užduotys miške.

Susikaiciavus visų etapų rezultatus paaiškėjo konkurso lyderiai, surinkę daugiausiai taškų bei laimėję pirmąją vietą – Maišiagalos Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo gimnazijos JMB „Ne iš kelmo“, būrelio vadovė – Daiva Petkauskienė. Antrąją vietą laimėjo Kauno r. Kulautuvos pagrindinės mokyklos JMB „Kultuvėlė“, o trečiąją – Kauno r. Raudondvario gimnazijos Kulautuvos skyriaus JMB „Kultuvėlė“, būrelio vadovė – Kolomba Bulotienė.

Konkurso laimėtojai apdovanoti Valstybinių miškų urėdijos įsteigtais piniginiiais prizais ir dovanomis, o visų konkurso dalyvių taip pat laukė padėkos ir dovanos.

Spalio 24 d., Tarptautinę kovos su klimato kaita dieną, Aplinkos ministerija suorganizavo nuotolinį susitikimą su socialiniais partneriais, kuriame pristatytos Inovacijų fondo ir kitos paramos galimybės Lietuvos verslui siekiant klimato kaitos švelninimo tikslų.

Spalio 25 d. Vyriausybė patvirtino metinę valstybinių miškų pagrindinių miško kirtimų normą 2024–2028 metams. Kaip pasiūlė Aplinkos ministerija, miško kirtimo norma ateinantiems penkeriems metams nedidėja – lieka tokia pati, kaip praėjusį penkmetį.

Sprendimas priimtas įvertinus projekto derinimo metu gautas pastabas ir pasiūlymus bei atsižvelgus į diskusijų Seimo Aplinkos apsaugos komitete ir susitikimo su nevyriausybinių organizacijų sambūrio „Girių spiečius“ atstovais metu išsakytus argumentus, sudarant prielaidas toliau tvariai naudoti miškuose sukauptus medienos išteklius, kaupti brandžių miškų atsargas ir užtikrinti gamtinių ar kultūrinių vertybių miškuose apsaugą.

2019–2023 m. patvirtinta metinė valstybinių miškų pagrindinių miško kirtimų norma buvo 11850 ha plotas, apskaičiuotas pagal plynojo miško kirtimo ekvivalentą ir jame buvo leidžiama iškirsti iki 3620 tūkst. kietmetrių likvidinės medienos.

Kviečiame susipažinti su Miškų įstatymo pakeitimais, parengtais atsižvelgus į gautus pasiūlymus

Aplinkos ministerija, atsižvelgusi į įvairių institucijų, socialinių partnerių pateiktas pastabas ir pasiūlymus pakartotinai teikia derinti Miškų įstatymo ir jį lydinciuojančių įstatymų pakeitimų projektus, kuriais įgyvendinami Nacionalinio miškų susitarimo proceso metu bendrakūros būdu pasiekti sutarimai, taip pat numatomi kiti pokyčiai, kurie leis geriau subalansuoti miškų funkcijas, suderinti ekologines, socialines ir ekonomines miško reikmes, bus atsisakoma perteklinių ribojimų, besidubliuojančių procedūrų, o kartu stiprinamas gyventojų, bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas sprendžiant svarbiausius miškų valdymo klausimus.

Siūlomais pakeitimais taip pat įgyvendinamos ir Vyriausybės programos nuostatos, Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl specialiųjų programų lėšų panaudojimo, Europos Komisijos paklausimas dėl privataus miško ploto apribojimo asmeniui.

Įstatymo pakeitimais siūloma iš esmės pertvarkyti šiuo metu galiojančią miškų grupių sistemą, išskiriant penkias miškų grupes: griežtos apsaugos miškus, plantacinius miškus bei ekologinio, socialinio ar ekonominio prioriteto daugiavalius miškus. Šiais pakeitimais sudaromos prielaidos geriau subalansuoti miškų funkcijas, atliepti klimato kaitos iššūkius ir kintančius visuomenės poreikius, gerinti pirmąsias miškų ir sengirių apsaugą.

Numatoma pavesti Valstybinei miškų tarnybai per 3 metus visus Lietuvos miškus priskirti naujoms grupėms pagal naujai nustatytus Vyriausybės normatyvus. Įstatyme įtvirtinamas šio proceso viešumas ir individualus miško savininkų informavimas. Jau pereinamoju laikotarpiu siūloma dabartinių IIA (ekosistemų apsaugos) ir IIB (rekreacinių) grupių miškuose atsisakyti pagrindinių miško kirtimų, miško savininkams už šiuos ribojimus numatant kompensacijas.

Įstatymo pakeitimais atnaujinama tvaraus miškų valdymo samprata, suteikiant lygiavertį svorį ekologiniams, socialiniams ir ekonominiams tvarumo aspektams, įtvirtinami reikalavimai racialesniam miškų naudojimui, nustatomi artimos gamtai miškininkystės principai, sudaromos sąlygos plėtoti nemedieninį miško naudojimą, kokybiškiau planuoti veiklą miškuose, atsisakant perteklinių ribojimų. Tarp jų ir miško žemės įsigijimo ribojimų, dėl kurių Europos Komisija potencialiai galėtų pradėti pažeidimo procedūrą prieš Lietuvą. Planuojama atsisakyti ir privalomo miškotvarkos projekto mažoms miško valdoms, taip pat leisti miške įrengti nesudėtingus rekreacines paskirties objektus, nerengiant projekto.

Numatoma sudaryti sąlygas miško savininkams ar valdytojams patiems priimti miškininkavimo sprendimus, tačiau bus griežčiau prižiūrima, kaip yra laikomasi aplinkosauginių ir darbų saugos reikalavimų.

Įgyvendinant Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. patvirtintą Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių planą, siūlomi įstatymų pakeitimai leis pertvarkyti valstybės įmonės Valstybinių miškų urėdiją į akcinę bendrovę.

Planuojama pertvarkyti bendrųjų miško reikmių finansavimo sistemą, numatant platesnes galimybes finansuoti miškams reikalingas priemones.

Įstatymo pakeitimais taip pat sudaromos geresnės sąlygos išsaugoti ir transformuoti į mišką medžių savaiminukais apaugusius žemės plotus. Valstybinėje žemėje siūloma paankstinti tokių savaiminukų amžiaus ribą nuo 20 iki 10 metų, o privačioje žemėje finansškai skatinti savininko sprendimą išsaugoti tokį savaiminį mišką.

Be to, sudaromos geresnės sąlygos genetinių išteklių apsaugai ir atkurtų miškų kokybei, tikslinama miško žemės pavertimo kitomis naudmenomis tvarka.

Pastabas ir pasiūlymus dėl parengto Miškų įstatymo ir jį lydinciuojančių projektų galima teikti iki 2023 m. lapkričio 9 d. Teisės aktų informacinėje sistemoje (TAIS).

AM inf.

Rudeniniai miškininkų susitikimai ir darbai miške

Kartais susidaro įspūdis, kad patys svarbiausi ir pagrindiniai darbai miške vyksta pavasarį, kai atkuriami ir įveisiami miškai, tačiau pasodinti medeliai, tai tik darbų pradžia. Darbai, stebėjimai ir rūpesčiai, kurie vyksta ištisus metus miške, yra didžioji miškininkų gyvenimo dalis. Tas gyvenimas ne visada pastebimas arba tiesiog, nėra taip akivaizdžiai matomas. Metų laikai tik laikinai priverčia stabtelėti ir įvertinti darbo rezultatus.

Rudenį, rugsėjo trečiąjį šeštadienį yra minima Miškininko diena. Miškininkystės išskirtinumas yra tas, kad procesai miške vyksta šiek tiek ilgiau nei sodininkystėje, žemės ūkyje ar kitose srityse, kurios pakankamai arti ryšio, kuris jungia gamtą ir žmogų. Medžių augimas ir jų ilgaamžiškumas moko ne tik kantrybės darbe, bet ir darbų planavimo, tvarumo ir paprasčiausio ūkiškumo.

Pavasariį Lietuvos miškininkų sąjungos (LMS) nariai kartu su VDU Miškų ir ekologijos fakulteto bei Kauno miškų ir aplinkos

inžinerijos kolegijos studentais Dzūkijoje, netoli Veisėjų sodino medelius, atkūrė pušyną.

Šį rudenį, spalio 4 d. vykęs LMS narių susitikimas buvo ne tik proga įvertinti pavasarinio miškasodžio rezultatus, pasirūpinti pušelių apsauga, bet ir galimybė pasidalinti patirtimi, pasidžiaugti ir miškininkų darbais, veikla.

Didelis ir širdingas Ačiū miško savininkui, LMS valdybos nariui Mariui Valukynui, už priėmimą miške.

Šiais metais LMS įsteigė kelias nominacijas, kuriomis įvertinti miškininkų, miškininkių ir neabejingų kitų profesijų specialistų darbai miškui ir žmonėms.

Martos Schmidt ženklui (Miškininkei, miškų specialistei už darbą Lietuvos miškams) buvo nominuotos: Jolita Abraitienė už pirmavystę ekosisteminių paslaugų plėtroje; Lina Čiutaitė už nederlingų žemių vertimą miškais Aukštaitijoje; Janina Šepetienė už optimizmą ir miškininkų bendruomenės telkimą; Danutė Varkojienė už miškininkavimo praktikos argumentais grįstą nuomonę ir sektinus darbo rezultatus.

Miškai – ateities kartoms ženklui (Už darbą su jaunimu) buvo nominuoti: Moksleivių piešinių ir rašinių albumas „Kodėl aš noriu būti miškininku“ už supažindinimą su miškininko profesija moksleivių tarpe visoje Lietuvoje; Gražina Baniienė už miškininkystės pradžiamokslio sklaidą jaunimo tarpe; Dalia Mačiežienė už kūrybiškumą darbe su jaunaisiais miško bičiuliais; Algirdas Pieniuta už neatlygintą savanorystę jaunųjų miško bičiulių veikloje.

Tvarios miškininkystės kelrodė žvaigždė ženklui (Už tvaraus miškininkavimo puoselėjimą) buvo nominuoti: Jolita Abraitienė už ryžtą plėtoti nemedieninius miško produktus ir paslaugas; Renata Garbačiauskienė už alternatyvų miškininkavimą – medelyno *dendropark.lt* ir miškininkavimo įrankių platformos *miskui.lt* puoselėjimą; Antanas Gaudiešius už daugiametį Tauragės krašto miškų puoselėjimą; koncerno „Latvijas Finieris“ dukterinė įmonė „Likmerė“ už beržynų plotų plėtrą Lietuvoje.

Profesijos riterio/damos ženklui (Už sektiną miškininko (-ės) veiklą) buvo nominuoti: Kęstutis Bilbokas už indėlį į savitos miškininkystės kūrimą; Zita Bitvinskaitė už miškininkavimo idealų gynimą valstybės tarnyboje; Alfas Pliūra už miško genetikos

paslapčių atskleidimą; Jonas Ravinkas už gyvenimo paskyrimą medžių auginimui.

Lietuvos miškininkų sąjungos garbės ženklais simboliškai tapo labai reta, įrašyta į Raudonąją knygą vabalų rūšis – elniavabalas.

Lietuvos miškininkų sąjungos valdyba (prezidiumas) 2023 m. rugsėjo 6 d. posėdyje nusprendė apdovanoti:

Martos Schmidt ženklui JANINĄ ŠEPETIENĘ už optimizmą ir miškininkų bendruomenės telkimą.

Miškai – ateities kartoms ženklui GRAŽINĄ BANIENĘ už miškininkystės pradžiamokslio sklaidą tarp jaunimo.

Tvarios miškininkystės kelrodė žvaigždė ženklui JOLITĄ ABRAITIENĘ už ryžtą plėtoti nemedieninius miško produktus ir paslaugas.

Profesijos riterio/damos ženklui ZITĄ BITVINSKAITĘ už miškininkavimo idealų gynimą valstybės tarnyboje.

Džiaugiamės, kad turėjome progą ir garbę pasveikinti LMS garbės ženklų nugalėtojas Dzūkijos miške.

Tiesa pasakius, nugalėtojais esame visi – tiek plačioji visuomenė, tiek miškų žmonės, nes kol yra tokių specialistų, esma ramu ir dėl miškų ateities.

Ačiū Jums.

Parengta pagal Lietuvos miškininkų sąjungos Valdybos (Prezidiumo) posėdžių medžiagą

Po rekonstrukcijos atidarytas Pašilių stumbrynas

Po ilgiau nei metus trukusios rekonstrukcijos spalio 12 d. visuomenei duris atvėrė Pašilių stumbrynas. „Stumbrų apsaugos priemonių įgyvendinimo“ projekto metu atlikus stumbryno atnaujinimo darbus sukurta patogesnė infrastruktūra stumbrams ir jų lankytojams bei prisidės prie šių stambiausių Lietuvos žinduolių, gyvenančių netinkamoje teritorijoje (Kėdainių, Panevėžio r. sav.), populiacijos apsaugos ir valdymo.

Pašilių stumbryno atidarymo renginio metu moksleiviai išrinko vardus dviems šiemet gimusiems stumbrų jaunikliams: Gilminas ir Gibradimas. Pagal tarptautinį susitarimą, šiame stumbryne gimstantiems stumbriukams duodami vardai, prasidedantys raidėmis GI.

„Džiaugiuosi, kad istoriniame stumbryne sutvarkyta aplinka, pritaikytos sąlygos jų gyvenimui miške. Dabar dar pritaikyta ir visuomenės poreikiams, kad žmonės galėtų ateiti ir stebėti stumbrus gyvoje gamtoje“, – įveiktą iššūkį dėl stumbrų išsaugojimo džiaugėsi aplinkos ministras Simonas Gentvilas.

„Pašilių stumbryno atnaujinimo šventės laukėme drauge su visuomene – tai didžiausias ir svarbiausias iš šiais metais VMU vykdomų virš 700 rekreacinių objektų atnaujinimo projektas, reikšmingas tiek lankytojams, tiek stumbryne gyvenantiems stumbrams, tiek ir jų populiacijai laisvėje“, – teigė VMU generalinis direktorius Valdas Kaubė.

Objekto rekonstrukciją vykdė Valstybinių miškų urėdija partnerystės sutarties su Valstybine saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos pagrindu pagal projektą „Stumbrų apsaugos priemonių įgyvendinimas“. Ši veikla finansuota Europos Sąjungos struktūrinių fondų Sanglaudos fondo lėšomis. Į stumbryno atnaujinimą investuota 1 mln. 111 tūkst. 533 Eur (be PVM), atnaujinimo darbai pradėti 2022 m. birželio 10 d., baigti – 2023 m. liepos 10 d.

„Džiaugiamės bendru darbu su VMU atnaujinant istorinį, daugiau kaip 50 metų veikiantį, stumbryną Pašiliuose. Atnaujintas stumbrynas Krekenavos regioniniame parke ir naujasis stumbrynas Dzukijos nacionaliniame parke, Stėgaluose, prisideda prie efektyvesnio Stumbrų apsaugos plano įgyvendinimo, taip pat visuomenės švietimo apie šią ypatingą gyvūnų rūšį“, – sakė VSTT direktorė Agnė Jasinaučienė.

Rekonstrukcijos metu pakeista aptvaro tvora, renovuotas stumbryno administracinis pastatas, kiti infrastruktūros objektai. Įrengti valymo įrenginiai, stumbrų stebėjimo bokštelis, girdyklos, pavėsinės gyvūnams, teritorijos stebėjimo kameros, aptvaras suskirstytas į 4 atskiras dalis skirtingoms stumbrų bandoms. Vienas iš aptvarų pritaikytas moksliniams tyrimams. Lankytojai stumbrų gyvenimą galės stebėti nuo dengtos pakylės – apžvalgos aikštelės, atsinešti užkandžių ir praleisti popietę naujose pavėsinėse šalia stumbrų aptvaro. Apie stumbrų elgseną, fiziologiją bei Pašilių stumbryno istoriją lankytojams ir toliau pasakos stumbryne dirbantys VMU darbuotojai.

Pašilių stumbryne gyvenantys stambiausi Lietuvos laukiniai gyvūnai įrašyti ne tik į Lietuvos, bet ir į tarptautinę Raudonąją knygą. Pašilių stumbrynas – unikali vieta, kur iš arti galima stebėti stumbrų gyvenimą ir kur jiems sukurtos artimos natūraliai aplinkai gyvenimo sąlygos. Šiuo metu laisvėje Lietuvoje priskaičiuojama apie 250.

Valstybinių miškų urėdijos prižiūrimas 50 ha plotą užimantis Pašilių stumbrynas įsikūręs Panevėžio r. Girelės viensėdyje.

VMU inf.

Akcijos „Medžiotojas ir medelis“ metu apsaugota 500 tūkst. medelių

Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos nariai kartu su VĮ Valstybinių miškų urėdijos (VMU) miškininkais spalio 2–7 d. būrėsi į talkas visoje Lietuvoje apsaugoti jaunus medelius nuo kanopinių gyvūnų daromos žalos. Pirmą kartą organizuota akcija „Medžiotojas ir medelis“ sulaukė didelio medžiotojų įsitraukimo.

„Džiaugiamės, kad šiemet gimė nauja iniciatyva tarp miškininkų ir medžiotojų, parodanti, kad medžiotojai yra socialiai atsakinga visuomenės grupė ir norėjęsi, kad ilgainiui Lietuvoje medžiotojai būtų vertinami kaip Vokietijoje ar Austrijoje. Įvykusi akcija prasminga ne tik darbu, kuris miškininkams šiuo metu laiku yra vienas pagrindinių – nutepti želdinius ir jaunuolynus repelentais, kad kanopiniai žvėreliai jų nenuėstų, bet ir praplečia medžiotojų gamtosauginius tikslus“, – sakė Valstybinių miškų urėdijos vadovas Valdas Kaubrė.

Pasak Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos (LMŽD) direktoriaus Laimono Daukšos,

LMŽD vis labiau įsitraukia į miškininkų organizuojamas akcijas: miško sodinimas, inkilų kabinimas, šiukšlių rinkimas miškuose ir kt. „Norėjosi atskiros medžiotojų iniciatyvos, kuri sutelktų bendruomenę ir ugdytų medžiotojų socialinę atsakomybę. Juk mes, medžiotojai, kaip ir miškininkai daug laiko praleidžiame miškuose, matome miško augimo ciklus ir jaučiame, kokį poveikį jam daro laukinių gyvūnų populiacijos. Miškininkai ir medžiotojai vieningai supranta, kad tarp laukinių gyvūnų ir miškui daromos žalos turi būti balansas, o mes, medžiotojai, dar paantriname, kad medžiotojų tikslas yra palaikyti optimalias ir tuo pačiu, visuomenės interesą tenkinančias,

tvarias medžiojamųjų gyvūnų populiacijas“, – pabrėžė L. Daukša.

Akcijoje „Medžiotojas ir medelis“ dalyvavo daugiau nei 1500 LMŽD narių, kurie visoje Lietuvoje VMU prižiūrimuose želdiniuose ir jaunuolynuose tepė medelius specialiu repelentu, kuris atbaido į jaunuolyną maitintis užsukančius kanopinius gyvūnus.

Medžiotojus ir miškininkus burianti prasminga talka vyko visoje Lietuvoje VMU regioninių padalinių prižiūrimuose miškuose. Akcijos metu repelentais nutepta daugiau nei 200 ha miško želdinių, kuriuose apsaugota 500 tūkst. medelių.

VMU inf.

VMU archyvo nuotraukos

Lietuvos miškotvarkos istorinės raidos apžvalga

ALGIRDAS BRUKAS, dr. ALGIRDAS RUTKAUSKAS

(Tęsinys. Pradžia – 8 nr.)

Datos, laikotarpiai	Trumpas apibūdinimas
Pagrindiniai praktiniai miškotvarkos 1922–2022 metų darbai	
1922 – 1940	Pirmoji tarpukario Lietuvos valstybinių miškų miškotvarka (įskaitant Vilniaus kraštą), apmatuojant antžeminiiais būdais valstybinių miškų masyvų ribas, suskirstant juos kvartalais bei sklypais, akiniais metodais įtakuojuojant medynų ir kitų naudmenų rodiklius pagal išskirtus sklypus. Miško naudojimo dydžio ir kai kurių kitų ūkinių darbų projektavimas būsimam dešimtmečiui.
1933 – 1937	Pakartotina dalies tarpukario Lietuvos valstybinių miškų miškotvarka esmingai nekeičiant naudotą metodiką, bet siekiant aukštesnio darbų tikslumo.
1939	1922–1937 metų valstybinių miškų inventorizacijos duomenys Miškų departamento buvo panaudoti statistinio leidinio „Lietuvos miškų ūkio statistika, 1937m.“ parengimui ir 1939 m. išleidimui Kaune lietuvių ir prancūzų kalbomis.
1940 – 1941	Atgauto Vilniaus krašto dvarų miškų nacionalizavimas ir lenkiškos miškotvarkos medžiagos pertvarkymas pagal naujus administracinius vienetus, vadovaujant Mykolui Jankauskiui.
1946 – 1950	Pokario valstybinių miškų miškotvarka, atlikta pagal 1946 m. TSRS visasąjunginės miškotvarkos instrukcijos reikalavimus, skirtus vandens apsauginių miškų tvarkymui. Tačiau dėl ekstremalių darbo sąlygų miškuose, vykstant rezistencinėms kovoms, ši miškotvarka buvo nepakankamai kokybiška.
1954 – 1957	Žemės ūkio įmonių miškų pirminė miškotvarka, atlikta tais pat metodais kaip valstybiniuose miškuose, sudariusi prielaidas pirmą kartą tiksliau apibendrinti visus Lietuvos teritorijoje buvusius miškus, patikslinti bendrą šalies miškų plotą bei miškingumą. Miškotvarkos darbai 1922–1957 m. laikotarpiu tik kartu paėmus visus etapus įvardintini kaip pirmieji šalyje.
1958 – 1963	Antroji valstybinių miškų miškotvarka pagal TSRS galiojusias valstybinių miškų tvarkymo taisykles, taikytas I ir II grupių miškams. Absoliuti dauguma miškų inventorizuota naudojant aerofoto nuotraukas.
1966 – 1977	Trečioji visų Lietuvos miškų miškotvarka, atlikta pagal 1966 m. respublikines LTSR miškų tvarkymo dirvožeminiu tipologiniu pagrindu taisykles, kuriose įdiegta tiek lauko, tiek miškotvarkos projektavimo darbuose daug esminių naujovių, būdingų vakarietiškam miškų tvarkymui.
1978 – 1987	Ketvirtoji visų Lietuvos miškų miškotvarka, atlikta pagal tas pačias, tik kiek peržiūrėtas 1966 m. miškotvarkos taisykles.
1988 – 2002	Penktoji visų Lietuvos miškų miškotvarka (trukusi 14 metų) atlikta irgi pagal patikslintas ir papildytas 1966 m. miškų tvarkymo dirvožeminiu tipologiniu pagrindu taisykles, tame tarpe nuo 1994 m. rengiami miškotvarkos projektai privatiems miškams, atsiradusiems atkūrus nepriklausomybę.

Datos, laikotarpiai	Trumpas apibūdinimas
Pagrindiniai praktiniai miškotvarkos 1922–2022 metų darbai	
2001 – 2012	Šeštoji visų Lietuvos miškų miškotvarka atlikta pagal LR aplinkos ministro Arūno Kundroto 2003 m. vasario 12 d. įsakymu Nr. 76 patvirtintas Lietuvos miškotvarkos taisykles (nuo 2007 01 01 negalioja) ir Miškų inventorizacijos pirminių duomenų pildymo instrukciją patvirtintą Valstybinės miškų tarnybos direktoriaus 2005 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 62-05-G.
2011 – 2022	Septintoji visų Lietuvos miškų (nuo 2018 m. tik valstybinių miškų) miškotvarka atliekama pagal Miškotvarkos darbų vykdymo instrukciją patvirtintą Valstybinės miškų tarnybos direktoriaus 2010 m. sausio 14 d. įsakymu Nr. 11-10-V Ir Miškotvarkos lauko darbų vykdymo instrukciją tvirtinamą Valstybinio miškotvarkos instituto direktoriaus.
2021 – 2027	Aštuntoji Lietuvos valstybinių miškų miškotvarka (nuo 2027 m. planuojama nepertraukiama miško sklų inventorizacija).
1992 – 2016	<p>Nuosavybės teisių į buvusią privačią nuosavybę atkūrimas ir žemės reformos darbai, atlikti buvusiose miškų urėdijose rangos principais, metodiškai vadovaujant ŽŪM institucijoms.</p> <p>1992 m. atlikus paruošiamuosius darbus, 1993 m. pradėti natūriniai žemės reformos ir nuosavybės teisių atkūrimo į buvusį nekilnojamą turtą darbai visose urėdijose, sukūrę nepriklausomos Lietuvos privataus miškų ūkio sektorių. Jiems centralizuotai vadovavo Stasys Jakubonis. Ilgamečiais atskirų padalinių vadovais dirbo Irena Matulienė, Grigorijus Kazlovas, Pranas Balkė, Pranas Šlajus, Ona Greičiūnienė.</p>
1998 ...	<p>Nacionalinė Lietuvos miškų inventorizacija (NMI) atrankos metodu, skirta rinkti informaciją strateginiam miškų ūkio planavimui, jo efektyvumui vertinti, miško naudojimui kontroliuoti pagal miškų našumą ir jo balansą šalies, apskričių, nuosavybių mastu, panaudojant pastovius apskaitos barelius, pradėta 1998 m. pagal tuometinės LR žemės ir miškų ūkio ministerijos 1998 m. kovo 17 d. įsakymą Nr. 129. Buvo parengtos darbo taisyklės, atrankos schema apmokyti specialistai, su Švedijos vyriausybės pagalba sukomplektuota moderni įranga. Nuo 2003 m. NMI tęsė valstybinė miškotvarkos tarnyba, nuo 2010 m. valstybinė miškų tarnyba. Pagrindinis darbų iniciatorius ir metodinių principų autorius Andrius Kuliešis. Išsamūs NMI rezultatai skelbti trijuose leidiniuose, 2003, 2009 ir 2021 ir viename (2009) skirtame platesniam skaitytojų ratui NMI populiarinti. Pradedant 2010 metais NMI svarbiausieji rezultatai skelbiami nuo 2000 metų leidžiamame kasmetiniame leidinyje <i>Lietuvos miškų ūkio statistika</i>.</p>
2008 – 2021	Atlikta šalies valstybinių miškų brandžių medynų visumos inventorizacija atrankos metodu, panaudojant NMI metodinius pagrindus (A. Kasperavičius, G. Kulbokas, A. Kuliešis) leido esminiai patikslinti valstybinių miškų brandžių medynų išteklius pagal miškų urėdijas (regioninius padalinius), medžių rūšis, augavietės sąlygas, medynų skalsumą. BMI metu nustatytas 10-15 proc. didesnis medynų tūris yra paskata atsakingiau kontroliuoti brandžių medynų tūrius bei tobulinti SMI naudojamus metodus.
1948 – 1991	Miškotvarkos darbai kituose buvusios TSRS regionuose (daugiausia Udmurtijos ATSR, Baškirijos ATSR, Irkutsko bei Sverdlovsko srityse ir kt. RF vietose), o taip pat Kuboje bei Laose, iš viso 5,9 mln. ha plote.

(Tęsinys – kitame numeryje)

Kaip peržiemos šaligatvių medžiai?

Dr. BANGA GRIGALIŪNAITĖ, dr. DAIVA BUROKIENĖ

Gamtos tyrimų centro Botanikos instituto Augalų patologijos laboratorija

Kiekvienais metais neišvengiamai ateina ruduo. Spalį, ypač po šalnų gelsta medžių lapai. Per vasarą lapuose dominavusi chlorofilo žalia spalva buvo užgožusi geltonas ar oranžinės spalvos esančias medžiagas. Suirus chlorofilui lapai keičia spalvą. Esant skaisčiai giedro dangaus šviesai gėrimės medžių lapų spalvų gama. Medžiai ruošiasi normaliam lapų kritimui. Tik ne šiais metais, jų lapai per anksti rudavo, džiuvo, krito.

2023 metai – išskirtiniai metai. Gegužę augalus kankino šalnos, vėjas, sausra, vidutinis kritulių kiekis – 16 mm. Birželio pirmajame dešimtadienyje dar vyravo šalnos, liepą – karštis, oro temperatūra siekė 30 °C, aukščiausia – 34,9 °C, 16 dieną vidutinis kritulių kiekis buvo 10,0 mm.

Rugpjūčio 6 d. visoje šalyje (išskyrus Nidą ir Ventę) registruotas karštis, o mėnesio viduryje jau kaitra – tropinės naktys, vidutinė dirvožemio temperatūra 10 cm gylyje siekė 20–22 °C, aukščiausia 26–33 °C, vidutinis kritulių kiekis – 12,9 mm.

Laikantis aukštai vidutinei paros temperatūrai, šalyje visą rugsėjį tęsėsi meteorologinė vasara, o vidutinė temperatūra buvo 16,5 °C. Tai pats šilčiausias rugsėjis nuo 1961 m. Kritulių įvairiose vietovėse iškrito nevienodai, o kylant temperatūrai, stiprėjo ir garavimas nuo paviršių. Vyravo sausra. Meti-

nis kritulių kiekis Vilniuje matuojamas nuo 1887 metų. Daugiausia kritulių buvo 2010 m. – 958 mm. Per metus iškrito beveik vieno metro storio vandens sluoksnis. Nuo 2018 m. mažėja dienų su pastovia sniego danga, daugėja šlapdrių, sninga vis rečiau, dažnėja karščio bangos ir sausringi laikotarpiai.

Esant ekstremalioms aplinkos sąlygoms, Vilniuje medžių, augančių šaligatviuose suspaustomis šaknimis po plytelėmis, nesant net menkiausio polajo ploto, jau birželį pradėjo ruduoti lapų pakraščiai, vystėsi nekrozė. Akivaizdžiai prastėjo nelaistomų augalų būklė, liepą pradėjo ruduoti, džiuoti visi medžių lapai. Kai kuriose gatvėse, nors ir pavėluotai, buvo didinamas liepų polajo plotas ir jame prie medžių šaknų kaklelio padėti drėkinimo maišai. Į vieną maišą telpa 75 l vandens, kurį galima užpildyti per 1 min. Vienas maišas, užpildytas van-

deniu užtikrina tolygų jo padavimą augalo šaknims. Vanduo išteka per 8–10 val. Per trumpą laiką, panaudojus šį medžių gelbėjimo metodą, iš trijų liepų rugsėjį, tik dvi šiek tiek sulapojo, viena – išdžiuvo. Deja, drėkinimo maišai dažnai stovėdavo tušti. Drėkinimo maišus galima užpildyti biohumuso koncentratu, tada medžiai gautų ir maistinių medžiagų, ne tik vandens.

Po sausringo, stresinio augalams periodo, nulijus gausiam lietui rugpjūtį, dalis ne tik liepų, bet ir kiti bedžiūstantys augalai nežymiai sulapojo, kiti kaip paprastasis kaštonas, ginalinis klevas, japoninis svarainis, dygioji slyva ir kt. pražydo. Tai signalas, kad šie augalai dar visai neišdžiūvę, o kitų metų pavasarį jie dar sulapos, jeigu bus palanki žiema. Deja, daug medžių yra išdžiūvusių ir juos teks pašalinti. Daugelio liepų, kurių šakos rugsėjį pasipuošė naujais lapeliais peržiemos vangiai, nes spalio

Išdžiūvę kukmedžiai

Juodauogio šėivamedžio lapeliai rugsėjį

Sidabrinio klevo antriniai lapeliai rugsėjį

Dygioji slyva be lapų rugpjūtį

Dygioji slyva pražydo ir sulapojo rugsėjį

Japoninis svarainis pražydo rugsėjį

Drėkinimo maišai aplink mažalapę liepą

Vėlai padėti drėkinimo maišai

Panaudojus drėkinimo maišus, mažalapė liepa sulapojo rugsėjį

Šulinyje išdžiūvęs beržas

Paprastasis klevas šulinyje

Šulinyje džiūsta paprastasis klevas

pradžioje jų lapai vyto, vystėsi nekrozė. Ekstremalios orų sąlygos visada suardo darnų augalų gyvenimą.

Mūsų šali, kaip ir visą pasaulį, veikia besikeičiantis klimatas, nuo karščio ir sausros nukentčia derliai, dėl žemo vandens lygio išsenka upės, gaisrai sunaikina milijonus hektarų miškų. Manoma, kad XXI a. antroje pusėje karščio bangos taps įprastu reiškiniu. Miestų teritorijos, veikiamos klimato ekstremumų jau dabar kenčia nuo liūčių, potvynių, nuošliaužų, kaitros, dėl to neigiamai veikiama infrastruktūra, blogėja gyvenimo kokybė. Dėl augalijos trūkumo ir antropogeninių šilumos šaltinių intensyvėja miestų šilumos salos intensyvumas. Pastatai, aikštės, šaligatviai suteikia daug paviršių saulės šviesai atspindinti ir sugerti. Padidėjusi saulės spindulių absorbcija ir at-

Liepa akliname šaligatvyje

Visiškai išdžiūvę liepos lapai rugsėjo pradžioje

spindys, transporto išmetamų dujų tarša didina aplinkos temperatūrą. Karščių metu aikščių asfaltas taip įkaista, kad net pradeda minkštėti. Joks augalas negali išgyventi tokioje aplinkoje. Įkaista augalų šaknynas šaligatvių dangoje.

Norint išsaugoti išlikusius brandžius augančius šaligatviuose medžius, būtina nuo jų nuimti kietąją dangą, esančius bortelius, atlaisvinti polajo plotą bent 1 m, užpilti nauja žeme, mulčiu, patręšti, išgenėti sudžiūvusias šakas. Tai reikalauja mažai lėšų. Visi norime, kad brandūs medžiai mums ilgai tarnautų, grynintų orą, suteiktų pavėšį.

Lietuvos želdintojų ir dekoratyvinių augalų augintojų asociacija (LŽDAAA),
Lietuvos dendrologų draugija ir Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegija

kviečia į konferenciją

„Miestas ir gamta – nuo tvarių želdynų įrengimo iki efektyvios priežiūros“

Renginys vyks 2023 m. lapkričio 16 d.

Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijoje, Liepų g. 1, Girionys, Kauno r.

Konferencija skirta miestų želdynų kūrimo, įrengimo ir priežiūros specialistams bei visiems, šiomis temomis besidomintiems.

Būtina išankstinė registracija konferencijos koordinatoriaus el. pašto adresu: info@zeldintojuasociacija.lt

Miškininkai veteranai – Pakruojo dvare

Miškininkų senjorų klubo „Giriūnai“ nariai yra aktyvūs ir nuolat domisi miškininkų veikla, miškininkystės klausimais. Dažnai organizuoja išvykas į įvairius objektus arba vyksta į kviestinius renginius.

Karštą rugpjūčio 17 dieną garbaus amžiaus klubo nariai vyko į Pakruojo dvarą, pakeliui apžiūrėdami ir kitus objektus.

Labūnavos apylinkėse (Kėdainio r.) pavaiškčiojome po „Neregėtos Lietuvos“ tūkstantmečio ąžuolyną. Pačiame Lietuvos centre pagal Miškotvarkos patikslintą projektą (autorė Viliūnė Naureckaitė) 2009 m. pradėtas sodinti Lietuvos vardo tūkstantmečio paminėjimo ąžuolynas – Vyčio kryžiaus formos parkas. Tokiai iniciatyvai impulsą davė Marius Jovaišos išleista knyga „Neregėta Lietuva.“ Pirmus medelius pasodino Prezidentas Valdas Adamkus, kiti garbūs šalies žmonės. Vėliau vardiniai ąžuolai pasodinti ir žinomiems miškininkams – Stasiui Tuminauskui, Zdislovui Truskauskui, Vincentui Verbylai, Pranui Džiaukštui ir kt. Kasmet ąžuolus sodino įstaigos, organizacijos, pavieniai žmonės ir šeimos. ąžuolyno formavimas oficialiai buvo užbaigtas 2019 metais. Parko plotas išsiplėtė iki 40 ha. Dabar ten auga per 30000 medelių. Anot senjorų, pasibaigus euforijai parkas vis tik prižiūrimas prastai – apleistas, užrašai išblukę, žolės iki kelių.

Dotnuvoje parymojome prie paminklo ištremtiems Akademijos profesoriams, dėstytojams, studentams (1941 m. birželio 15 d.). Buvusioje Jonišio girininkijoje (dabar Linkuvos) vertinome pagal Vidmanto Verbylos parengtą projektą įveistus ąžuolo želdinius. 2014 metais 5,9 ha plote čia buvo įveisti bandomieji želdiniai – dvimetis ąžuolas kas antra eilė mišrintas su dvimete egle. Nuo 270 ąžuolų, atrinktų pagal atsparumo, kokybės ir produktyvumo rodiklius (tais metais buvo labai geras derlius) surinktos gilės šeimų palikuonių įvertinimui ir geriausių atranka. Iš tų gilių Dubravos miškų urėdijoje buvo išauginti dvimečiai sodinukai.

Žinoma, kad „ąžuolas turi augti su kailiniais, bet be kepurės“. Kaip pavarovinę augimui rūšį pasirinkta eglė, nors puikiai žinota, kad eglė ąžuolą greitai praauga ir pradeda stelbti. Kai tik eglės pradėjo stelbti ąžuoliukus (tai įvyko maždaug 5–7 metais), joms buvo nukirptos 2–3 viršūninės mentūrės, o kai jos atstatė viršūnes ir vėl pradėjo stelbti ąžuoliukus, visos eglės 2022 metais buvo iškirstos. Akademikas Sta-

sys Karazija, prof. Antanas Juodvalkis, prof. Edvardas Riepšas, dr. Algirdas Rutkauskas, praktikas Eduardas Mačys eglės, kaip pavarovinės rūšies ąžuolui nepripažino. Aišku, tai nelabai miškininkiška sunaikinti pasodintus medelius, bet siektinas tikslas pateisina ir tokias priemones. **Vis dėlto želdinių tikslas – ne mišrinimo eksperimentas, o geriausių šeimų atranka.** Skroblo medelynuose tuo metu niekas neaugino, o liepos kaina buvo 5–7 kartus didesnė už eglės. Eglės nukirptomis viršūnėmis plečiasi į šonus ir taip apspaudžia ąžuoliukus, todėl jiems nereikia jokių apsaugos priemonių – žvėrys per šakas neprieina, o ąžuoliukai tam tikrą laiką stiebiasi nesisakodami iki užtamsinimo. Kaip bevertintume šį eksperimentą, bet jis pavyko – auga perspektyvus ąžuolynas, kaip ateities genetinių tyrimų objektas.

Pakruojo dvare stebino žiedų gausa. Ragavome bravore gaminamą alų, spirito varyklos gėrimus, ypač su čiobreliais. Galimas dvarininko Edvardo fon Ropo (*Edward von Ropp*) palikuonis, dabartinis dvaro valdytojas, mus supažindino su dvarininkų gyvenimu, o baronų svetainėje, kurioje vykdavo visos svarbiausios jų šventės su šokiais, žaidimais, vaišinėmės dvaro polivarke išaugintų jaučių brandintos mėsos kepsniais.

Mūsų pastebėjimu, čia organizuojami renginiai per daug sukومercinti ir dvelkia kiču.

Sukorę daugiau kaip 200 km, namo grįžome pilni įspūdžių – tad užduotį įvykdėme.

Iki kito susitikimo!

Parengė dr. Algirdas RUTKAUSKAS

Siūlome užsiprenumeruoti žurnalą „Mūsų girios“ 2024 metams!

- Internetu - www.musu-girios.lt (nuspaudžius skydelį *prenumerata*);
- El. paštu - info@musu-girios.lt, rimondas@musu-girios.lt;
- Telefonu - +370 687 10616; ▪ Visuose Lietuvos pašto skyriuose.

PRENUMERATOS KAINA:

1 mėn. – 5 Eur, metams – 60 Eur; su nuolaida: 1 mėn. – 3,50 Eur, metams – 42 Eur.

Baigtas ES aplinkos ir klimato politikos programos LIFE projektas

Šių metų rugsėjo 26 d. vyko LIFE projekto „Žiedinės ekonomikos modelis dideliems miestams – vandenvalo dumblas ir biomasės pelenai į biomasę – biomasė į atsinaujinančią energiją“ (NutriBiomass4LIFE) baigiamoji konferencija, kurioje pristatyti šio inovatyvaus projekto rezultatai.

Projektas bendrai finansuotas iš ES LIFE programos (60 proc.), Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos (23 proc.), Švedijos energetikos agentūros lėšų (2 proc.) bei partnerių įnašų (15 proc.). Pradėtas 2018 m. liepos 1 d., baigtas 2023 m. rugsėjo 30 d. Jo biudžetas – apie 4 mln. eurų.

Projekto metu buvo vykdoma tokia veikla: žemės mobilizavimas; biomasės plantacijų įveisimas; maisto medžiagų iš komunalinių nuotekų valymo dumblo ir biomasės pelenų perdirbimas; biomasė į atsinaujinančią energiją; dumblo ir biomasės pelenų kokybės, biomasės kokybės, poveikio dirvožemiui ir vandens poveikio monitoringas.

Projekto partneriai: UAB „Pagaldynių plantacija“ (koordinuojantis partneris), savivaldybės kontroliuojama vandens tiekimo įmonė „Vilniaus vandenys“, UAB „Kirtimų katilinė“ – privati katilinė (20 MW) Vilniaus mieste, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro ŽI Agrocheminių tyrimų laboratorija, Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacija ir Švedijos žemės ūkio universitetas (SLU).

Priežiūros komitetą sudarė Suomijos nevyriausybė organizacija *Foundation Baltic Sea Action Group*, Latvijos miškų institutas *Silava*, didelio miesto vandens tiekimo įmonė UAB „Kauno vandenys“, didelio miesto savivaldybė – Vilniaus m. savivaldybė, vieni didžiausių ES biomasės auginimojai – *Klasmann-Deilmann* (Vokietija/Lietuva), *IKEA* (Slovakija).

Projekto vadovas Mindaugas Šilininkas (nuotr. viršuje) konferencijos dalyviams pristatė pasiektus rezultatus, kurie tiesiogiai prisideda prie aplinkos gerinimo ir klimato kaitos mažinimo, efektyvesnio gamtinių resursų panaudojimo, tvaraus dirvožemio naudojimo bei tvaraus žemės ūkio ir miškininkystės.

Kaip teigė pranešėjas, pagrindinis projekto tikslas buvo sukurti ir įdiegti parodomąjį didelių miestų pilno ciklo žiedinės ekonomikos modelį, skirtą miestuose susidarantiems atliekų, kurios turi daug vertingų maistinių medžiagų (municipalinio vandenvalo nuotekų dumblo ir biomasės pelenų) pilnam panaudojimui biomasės auginimui ir tolimesnei šios biomasės konversijai į atsinaujinančią išteklių energiją. Žiedinės ekonomikos modelis buvo diegiamas didžiausio Lietuvos miesto – Vilniaus – pagrindu, kuriame susidaro apie 20–25 proc. viso šalies nuotekų dumblo.

Anot M. Šilininko, 60 km spinduliu aplink Vilnių siekta mobilizuoti 1800 ha biomasės želdinių (dalis želdinių – apie 900 ha – įveisti iki projekto pradžios) – t. y. žemės plotą, kuris reikalingas užtikrinti nepertraukiamą viso Vilniaus m. dziovinto nuotekų dumblo panaudojimimą pasibaigus projektui. Vykdamas projektą parengti ir suderinti tręšimo planai numatomam panaudoti nuotekų dumblo ir

Žiedinės ekonomikos modelis

„Vilniaus vandenų“ nuotekų dumblo džiovinykloje

Plantacijose sodintos daugiausia vidutinės rotacijos tuopos

medienos kuro pelenų kiekiui. Užtikrinant veiklos tęstinumą, tręšimo planai galės būti naudojami ir po projekto baigimo.

Projekto vykdymo metu iš viso įveista 902 ha demonstracinių biomasės želdinių – Vilniaus (73 proc.), Molėtų (19 proc.), Širvintų (6 proc.), Šalčininkų ir Ukmergės (po 1 proc.) rajonuose. Plantacijose sodintos daugiausia vidutinės rotacijos tuopos. Maksimalią biomasę plantacija gali užauginti po 15–20 metų. Spartesni augimai įtakoja gerai parinktos rūšys ir savalaikis bei tinkamas tręšimas, kuris vyksta giežtai pagal sudarytą schemą. Plantacinių želdinių tręšimui panaudota 16,5 tūkst. t džiovinto nuotekų dumblo raugo ir 2170 t medienos kuro pelenų.

Sumažinta (sukaupta) 42000 t šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija (CO₂). Pakartotinai panaudoti gamtiniai išteklių: 794 t bendrojo azoto (N), 381 t fosforo (P), 101 t kalio (K), 1057 t kalcio (Ca), 207 t magnio (Mg), 126 t bendros sieros (S). Vilniaus šilumos ūkiui patiekta 10 GWh biomasės, kuri konvertuota į šiluminę energiją Vilniaus m. gyventojams.

Lygiagrečiai vykdytas monitoringas: dumblo ir biomasės pelenų kokybės, dirvožemio ir vandens; vertinamas poveikis biomasės prieaugiui bei gyvavimo ciklas; biomasės kokybės įvertinimas; veiklos rezultatų monitoringas ir socioekonominio poveikio vertinimas.

Apibendrinamas pranešimo mintis Mindaugas Šilninkas pabrėžė, kad mažiau palankiose ūkininkavimui žemėse aplink Vilnių bus dar įveista apie 902 ha vidutinės trukmės rotacijos biomasės želdinių; 2685 ha biomasės želdinių bus sertifikuota ir valdoma pagal tvarios miškininkystės reikalavimus; 1429 ha plote pagerinta dirvožemio maistinių medžiagų kokybė. Jis sakė, kad sukurtas veikiantis pilnos apimties didelio miesto atliekų, turinčių maistinių medžiagų, pakartotino panaudojimo žiedinės ekonomikos modelis ir įsteigtos 4 žalios ekonomikos darbo vietos.

Apie šio baigto projekto idėjų įgyvendinimo galimybes kituose šalies miestuose bei perspektyvas plėsti plantacinių želdinių plotus pranešimus „Žiedinis modelis vandenvalos nuotekų dumblo tvarkymui: galimybės nuo didelių miestų iki mažų miestelių“ ir „Plantaciniai želdiniai – nuo fitoremediacinio filtro iki resursų energetikai ir pramonėi“ padarė Mindaugas Šilninkas.

LAMMC Žemdirbystės instituto Agrocheminių tyrimų laboratorijos mokslo darbuotojos dr. Lina Žičkienė ir dr. Aistė Masevičienė skaitė pranešimus „Vandenvalos nuotekų dumblo naudojimo tręšimui privalumai ir rizikos: monitoringo rezultatų apžvalga“ ir „NutriBiomass4LIFE organinės anglies pokyčiai dirvožemyje“.

Konferencijos pabaigoje vyko diskusijos.

Renginio dalyviai taip pat vyko apžiūrėti plantacinius želdinius Vilniaus rajono Sužionių seniūnijoje.

Želdinių tręšimui naudotos džiovinto nuotekų dumblo raugo granulės

Biokuro gamyba

VILJOS GRAUŽINYTĖS IR RIMONDO VASILIAUSKO nuotraukos

LIFE projektą „Žiedinės ekonomikos modelis dideliems miestams – vandenvalos dumblas ir biomasės pelenai į biomasę – biomasė į atsinaujinančią energiją“ (NutriBiomass4LIFE) Nr. LIFE17 ENV/LT/000310 dalinai finansuoja Europos Sąjungos LIFE programa ir Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija.

Atidaryta Kuršių nerijos nacionalinio parko Gamtos mokykla

Kuršių nerijos nacionaliniame parke (KNNP) duris atvėrė Gamtos mokykla, įkurta keliuose pastatuose Smiltynėje ir Nidoje. Gamtos mokykla – neformalaus gamtosauginio švietimo erdvė, skirta visiems lankytojams – vaikams, jaunimui, suaugusiems, pritaikyta ir negalią turintiems žmonėms bei senjorams. Ypač laukiamos moksleivių klasės. Ši mokykla veiks visus metus ir atvykstančioms grupėms siūlys Kuršių nerijos nacionalinio parko gamtosaugines programas.

Pagrindinis minėtos gamtos mokyklos tikslas – pristatyti visuomenei Kuršių nerijos nacionalinio parko vertybes, kas ir kodėl saugoma. Atnaujintuose pastatuose Smiltynėje įrengtos edukacinės, nakvynės, maitinimo ir poilsio erdvės. Mokykla vienu metu galės priimti iki 15 asmenų grupes. Naujame pastate Nidoje laukiamos grupės iki 25 žmonių. Gamtos pamokos vyks ne tik mokyklos erdvėse, bet ir laukinėje gamtoje, miške, kopose, tyrimų dirbtuvėse ar naktiniuose žygiuose. Keliaujant iš Smiltynės į Nidą, bus galima susipažinti su visos Kuršių nerijos gamta.

„Kviečiame atvykti norinčius pažinti Kuršių neriją: stebėti paukščių migraciją, keliauti basomis per smėlio dykumą, ragauti nepažintus augalus, uosti miško kvapus, pažinti gyvūnų pėdsakus – visa tai, kas priartina žmogaus pasaulį prie gamtos ir suteikia pažinimo džiaugsmą. Kviečiame į edukacinius renginius, žygius, paskaitas ir mokymus su parko specialistais ir žymiais gamtininkais,“ – sakė KNNP direkcijos vadovė Aušra Feser.

Edukacinės veiklos Nidoje vykdomos jau kurį laiką. Čia jau spėjo apsilankyti apie 600 žmonių, kurie dalyvavo gamtinėse ir kultūrinėse edukacijose, teminėse mokomosiose programose, žygiuose dviračiais ir pėsčiomis, prisidėjo prie gamtos saugojimo, dalyvaudami talkose. Gamtines edukacijas mokykloje Nidoje vedė KNNP direkcijos gamtos gidai, taip pat Mindaugas Survila, Saulius Rumbutis, Elmaras Duderis, Marius Čepulis ir kiti žymūs gamtininkai.

Žalioji pamoka

VSTT archyvo nuotraukos

Gamtos mokykla Smiltynėje

Gamtos mokykla Nidoje

Saugomose teritorijose yra 9 gamtos mokyklos: Aukštaitijos, Dzūkijos ir Kuršių nerijos NP, taip pat Sirvėtos, Kauno marių, Kurtuvėnų, Varnių ir Žagarės RP bei Žuvinto biosferos rezervate. Gamtos mokyklos kviečia ne tik pažinti, bet ir moko atsakingo elgesio gamtoje.

Kuršių nerijos nacionalinio parko gamtos mokyklos įrengimas finansuotas iš ES struktūrinių fondų Regioninės plėtros fondų lėšų pagal VSTT vykdomą projektą „Kraštovaizdžio vertybių apsauga ir pritaikymas pažinti“.

Sužinoti apie Kuršių nerijos Gamtos mokyklą ir užsisakyti edukacijas galima čia: <https://nerija.lrv.lt/lt/gamtos-mokykla/gamtos-mokykla-1>

VSTT inf.

Ar išsaugosime stumbrą: gerų naujienų - vis daugiau

Pirmieji šios rūšies gyvūnai žemėje atsirado maždaug prieš 10 tūkstančių metų. Istoriniais laikais jie buvo išplitę po beveik visą Europos teritoriją. Bet 16–17 amžiuje prasidėjęs masinis miškų kirtimas ir beatodairiška medžioklė lėmė, jog 20 amžiaus pradžioje laisvėje gyvenančių stumbrų neliko. Šiuos žvėris aktyviai medžiojo ir didikai, ir badmečius kentę valstiečiai, ir maisto stokojantys okupacinių kariuomenių kareiviai. Paskutinis, kaip manoma, nuo žmogaus rankos krito Belovežo girioje, besidriekiančioje dabartinės Lenkijos ir Baltarusijos teritorijose.

Stumbras – Raudonosios knygos gyvūnas

Saugoti Lietuvos miškų galiūną yra svarbu ne tik dėl jo išskirtinumo, bet ir dėl ekosistemų stabilumo. Jų mitybos elgesys yra tiesiog būtinas kai kurių rūšių augmenijos bei gyvūnijos populiacijoms – nutrypta teritorija palaiko pastariesiems svarbių buveinių tinkamą sveikatą.

Atsakomybė už šių didingų gyvūnų išsaugojimą tenka visiems. Smarkiai sumažėjus jų natūralios biologinės aplinkos plotams, tik bendromis jėgomis sugebėsime užtikrinti, kad ateityje turėsime galimybę pasigrožėti laisvėje besiganančiomis kaimenėmis.

Svarbu paminėti, jog prie stambiausių žemyno laukinių žvėrių populiacijos Lietuvoje didinimo prisideda ir Europos Sąjunga, kuri remia dar 2014 m. kilusią iniciatyvą – keliasdešimt laisvėje gyvenančių ir žemdirbiams jau daug rūpesčių keliančių Aukštaitijos stumbrų perkelti į Dzūkiją. Būtent pagrindinę dalį lėšų, būtinų jų apgyvendinimo vietas tarp Marcinkonių ir Zervynų aptvarams bei statiniams, skyrė Briuselis. Šiuo metu stumbrynas jau veikia ir priima lankytojus, kurie, jei pasiseks, gali gyvai pamatyti gyvūnus arba pasigrožėti jais, naudojantis vaizdo transliavimo priemonėmis.

Į Dzūkijos nacionalinį parką jau yra atkelta dalis stumbrų iš vidurio Lietuvos

Pasak Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos direktorės Agnės Jasinavičūtės, naujasis stumbrynas Stėgalių gamtiniame komplekse ne tik padės išsaugoti natūralią miškų galiūnų populiaciją, bet ir pritrauks daugiau lankytojų, kurie turės progą išsamiau susipažinti su šia reta rūšimi, suprasti, kodėl jais reikia rūpintis.

„100 hektarų ploto stumbrynas jau tapo kelių dešimčių suaugusių stumbrų ir čia gimusių jauniklių naujaisiais namais. Stėgalių gamtiniame komplekse įrengtuose aptvaruose iš Vidurio Lietuvos atvežti gyvūnai formuoja naują bandą. Kėdainių ir Panevėžio rajonai, kur buvo susitelkusi itin didelė dalis laisvėje gyvenančių stumbrų, nėra jiems itin tinkama vieta, nes ten vykdoma intensyvi žemdirbystė ir banda ne tik padaro daug žalos žemės ūkiui, bet ir pati kenčia nuo tręšiamų pasėlių. Dalis stumbrų perkeliama į Pietų Lietuvą, kad čia susiklostytų palankesnės sąlygos jiems susijungti su kitų šalių žvėrių populiacijomis. Daug laisvėje jau gyvena Belovežo girioje, taip pat užklysta ir pavieniai“, – teigia A. Jasinavičūtė.

Direktorės įsitikinimu, norint išsaugoti šią rūšį, būtinas kolektyvinis įsipareigojimas – kiek įmanoma rūpintis natūraliomis buveinėmis, didinti informuotumą apie jų ekologinę svarbą, valdyti populiacijas ir sumažinti grėsmes ligų plitimui dėl mažos genų įvairovės.

Siekiant išsaugoti stumbrus Lietuvoje kryptingai dirbama jau daugiau nei pusę amžiaus

Paskutiniai laisvėje gyvenę stumbrai su Lietuvos teritorija besiribojančioje Belovežo girioje buvo sumedžioti 1919 m. Praėjusio amžiaus septintajame dešimtmetyje tuometinė sovietinė valdžia išsikėlė sau uždavinį Lietuvoje atgaivinti šių gyvūnų populiaciją. Tam 1969 m. rugpjūčio 29 d. į Panevėžio rajone, Pašilių girininkijoje, esantį specialų aptvarą iš Rusijos, Prioksko-Terrasny rezervato, atgabenti ir įkurdinti du stumbrai – dvejų metų patinas ir devynerių metų patelė. 1970 m. iš ten pat atvežti dar aštuoni – septynios jaunos patelės ir vienas patinas. Nuo 2003 m. ir ypač nuo 2013 m. kaimenė ėmė sparčiai gausėti.

Stumbrui, kad jis gerai jaustųsi, reikia bent penkių hektarų teritorijos. Tad Dzūkijos stumbrynas kuriamas 20–25 individų bandai. Numatyta, kad tiek jų gyvens aptvaruose, o populiacijai didėjant, palaipsniui bus išleidžiami į laisvę.

Stėgalių stumbrynas įsikūręs Kastinio g. 130, Marcinkonyse. Lankytojai, planuojantys važiuoti į naują stumbryną, turėtų iš anksto užsiregistruoti Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centre Marcinkonyse (Miškininkų g. 61), tel. +370 672 46388, el. paštas: info@dzukijosparkas.lt

Straipsnis parengtas pagal projektą Nr. 05.5.1-APVA-V-018-01-0006 „Stumbrų apsaugos priemonių įgyvendinimas“. Projekto vykdytojas – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Projekto partneriai: Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija; VĮ Valstybinių miškų urėdija.

Projekto įgyvendinimo laikotarpis 2017-12-21 – 2023-11-30.

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

LIETUVOS MIŠKŲ PAUKŠČIAI.

Juodagalvė devynbalsė (*Sylvia atricapilla*)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Kas gali būti maloniau, kaip turėti „savo“ paukštį giesmininką. Mūsų miškuose jų nemažai, tačiau kiekvienas pagal savo skonį, pomėgį galime rinktis, kuris jų mums patinka labiausiai. Bet kuriuo atveju, tame pasirinkime bus ir devynbalsės, ypač dvi iš jų, čiulbančios garsiai ir įmantriai: sodinė ir juodagalvė. Šie paukščiai artimi savo biologija, tačiau jų giesmės skiriasi – jeigu sodinės devynbalsės ji garsi, skardi, juodagalvės – iš dviejų dalių, kurių viena švelni ir tylesnė, antroji – garsesnė, sudėta iš švilpiamų motyvų.

Isivaizduokite gegužės vidurio dieną, kai jau išsprogę šermukšniai, kai baigia žydėti ievos. Tokiu metu juodagalvės devynbalsės yra jau sugrįžusios iš žiemaviečių ir patinėliai aktyviai gieda. Jų giesmelės skamba visą ilgą dieną, o kadangi paukščiukai gieda aukštai medžių šakose, jos sklinda gana toli. Jeigu devynbalsės įsikuria netoli jūsų namų, visą mėnesį turėsite garantuotą „muzikinį“ foną.

Kur jos įsikuria? Iš penkių Lietuvoje perinčių rūšių galime išskirti 2, čiulbančias medžiuose (juodagalvė ir sodinė), kitos tenkinasi krūmais, žemutiniu girios ardu. Juodagalvės devynbalsės peri mišriuose miškuose, ypač vertina upelių slėnius, kirtavietes ar miško pakraštį; jas rasi nedideliuose laukų miškeliuose, taip pat sodybose su senais medžiais.

Paukščio pavadinimas pasako svarbiausią išvaizdos bruožą – prie pilkšvos nugaros, rudų plasnojamųjų plunksnų ir šviesios kūno apачios dera juoda „kepuraitė“. Tiesa, taip atrodo tik patinėlis, o patelės galvos viršus rudas, tokie patys vasaros gale būna jaunikliai. Pavasarį šios spalvos ryškios, vasarai baigiantis paukščiai seriasi ir įgauna blyškesnes poilsio apdaro spalvas. Vėliau žiemavietėse (vasarį–kovą) paukščiai dar kartą seriasi ir įgyja pavasariui, aktyviam lytiniam periodui būtiną ryškų apdarą.

Tai – viena iš vėliau sugrįžtančių rūšių. Dar prieš 50 metų žinota, jog juodagalvės devynbalsės parskrenda gegužės 5–8 dienomis, tačiau dabar šis terminas tapo šiek tiek ankstesnis. Jų migracija pavasarį ir rudenį tyli, paukščiai keliauja krūmais, nesudaro pulkų ir dažnai skrenda naktimis. Tačiau rytą jas jau galima aptikti tinkamame biotope.

Dar visai neseniai juodagalvė devynbalsė buvo vienas dažniausių girios paukščių (greta kikilio, didžiosios zylės), tačiau dabar šis statusas regimai pasikeitė. Tą neabejotinai lemia devynbalsės įprotis ir biologija, verčiantys paukščius keliauti – iki šiol ši rūšis, nežiūrint jos dydžio (suaugęs paukštis sveria apie 20 gramų) yra medžiojama ir gaudoma visame pietinės Europos regione. Niekas neatsakys, kiek jų taip kasmet sunaikinama, tačiau rūšies būklę geriausiai atspindi gausos pokytis perimvietėse: jeigu prieš 40–50 metų dešimtyje hektarų perėdavo 3–4 poros, dabar dažnai tokiam plotui tenka vos 1 pora arba – nė vienos. Šie sunkiai „apčiuopiami“ naikinimo svertai tyliai atlieka savo juodą darbą.

Nors juodagalvės devynbalsės gieda aukštai medžiuose, tačiau jų lizdai – avietėse, krūmuose, o prie mūsų namų – gyvatvorėse, dy-

AUTORIAUS nuotrauka

giose slyvose, erškėčiuose. Lizdą suka abu poros nariai, jis iš žolių, vidus išklojamas žolių šaknelėmis, ašutais ir plaukais. Dėtyje 4–6 žvilgančiu lukštu, balti ar rūdžių rudumo, įvairiai taškuoti, dėmėti kiaušiniai. Šiai rūšiai būdingas kiaušinių lukšto rašto įvairumas – tą iliustruoja paprastas pavyzdys: dažnai jie tamsūs (dėmių gausu, jos susilieja), tačiau kai kada – beveik visai balti, nedėmėti. Peri abu poros paukščiai 13–14 dienų, jaunikliai lizde išbūna dvi savaites. Jiems išskridus, tėvai vėl pradeda naują ciklą, peri antrą vadą.

Juodagalvė devynbalsė – tipiškas vabzdžialesis paukštis. Tačiau nuo vasaros vidurio jų racionas keičiasi, jame ima vyrėti įvairios uogos – avietės, serbentai, vėliau – raudonuogiai šėivamedžiai, šaltėkšniai.

Vasaros gale juodagalvės devynbalsės pradeda klajoti – tuo metu jas matysi visur, ypač prie uogas mezgančių krūmų. Tokiai lesalo gausiai vietai jos būna ištikimos ilgai – tiesa, trūksta įrodymų, kad taip ilgai išbūna tie patys paukščiai. Vietinių, lizduose augančių devynbalsių jauniklių sužieduojame labai mažai, todėl sunku pasakyti, kur žiemoja mūsų paukščiai ir kur yra jų migracijų keliai.

Juodagalvės devynbalsės yra potencialūs gegužiukų augintojai. Tiesa, lizdų su tokiais įvaikiais surandama nedaug, tačiau tai veikiau ne paties fakto, o tyrimų trūkumų esmė.

Kur perėjo devynbalsės, sužinome tik nukritus lapams, kai atsiveria palikti, lapų prikritę jų lizdai. O visą spalį jos dar stebimos: atkreipkite dėmesį į paukščius, kurie lankosi jūsų pasodintuose uogas ir vaisius vedančiuose krūmuose – gali būti, kad ten jas ir pamatysite.

LIETUVOS MIŠKŲ ŽVĖRYS.

Geltonkaklė pelė (*Apodemus flavicollis*)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Pirmoji pažintis su šia rūšimi buvo netikėta – tikrindamas savo išskeltus inkilus, viename jų aptikau simpatišką graužiką, kuris išsprogusiomis akimis spoksojo į mane. Kol supratau, kaip turėčiau elgtis, jis šoko pro mano rankas, nėrė po alkšnio šaknimis ir pradingo. Inkilo viduje buvo prinešta lapų, taip pat žolių sėklų ir lazdyno riešutų. Inkilas buvo bent ketverto metrų aukštyje, vadinasi, pelė į jį laipiojo daugybę kartų...

Po to tokie susitikimai buvo dažni, nes mišrūs Kazlų Rūdos miškai geltonkaklės pelėms yra tinkamas biotopas, o inkilai – jų mėgiamos priebėgos. Tiesa, toks jų lankymasis inkiluose ne visada pageidautinas – tą supratau gerokai vėliau, vis rasdamas sugrauztus zylių ar musinukių kiaušinius, išneštus jauniklius ar net pribaigtas perėjusias šių paukščių pateles.

Kas ji, geltonkaklė pelė, apie kurią reikia žinoti visiems, besidomintiems mūsų miško pasauliu?

Ši pelė bent du kartus didesnė už naminę, greita, vikri. Jos užpakalinės kojos ilgesnės, tad žvėriukas daro nemažus šuolius. Ypač tinga beveik kūno ilgio uodega, o įspūdingiausia – kailio spalva: ji ruda, kūno šonuose su gelsvu atspalviu. Kūno apačia balta, tačiau suaugusių žvėrelių kaklas iki pat priekinių kojų gelsvas ar net oranžinis. Jaunos geltonkaklės pelės neturi tokių intensyvių spalvų, labiau pilkšvos. Specialistai perspėja, kad jas paprasta supainioti su miškine pele, kuris taip pat ilgauodegė ir gyvena panašiuose miškuose. Tačiau miškinė pelė gerokai mažesnė, o nuo geltonkaklės ją skiria užpakalinių kojų letenų ilgis ir žiedų, esančių uodegoje, skaičius: geltonkaklės letenėlė 25 milimetrų, miškinės – 20 ar mažiau, geltonkaklės uodegoje yra 180–220 žiedų, miškinės – 120–180. Miškinė pelė nėra tokia gera laipiojoja medžiais, jos būdas taikesnis; geltonkaklė pelė gali įveikti ne tik paukščiukus, bet ir greta atsiradusius už save silpnesnius graužikus.

Geltonkaklę pelę aptiksime visuose miškuose. Tiesa, tinkamuose jai lapuočių ar mišriuose medynuose ji labai dažna, gausumu konkuruojanti su ruduoju pelėnu. Pušynuose, ūksminguose eglynuose, ji reta. Tačiau vasarą pakankamai gausi prie miško pakraščio esančiuose laukuose. Neretai įsikuria ir tampa gausi senose kaimo sodybų soduose, čia nevengia pastatų. Jos gali pragrauzti grindų lentas, išigauti palėpėn, o labiausiai nelaukiamos bityne, kur dantimis padidina avilių lakas ir pražudo žiemojančias bites. Ne be reikalo prie miško esančio bityno prižiūrėtojai lakas uždengia tinkleliais ir po aviliais paspendžia pelių spąstelius.

Vietą gamtoje geltonkaklės pelės išsikovoja agresyviu savo būdu, plėšrumu, gebėjimu laiptoti medžiais, taip pat vislumu – per vasarą atveda 3–4 jauniklių vadas, kuriose būna iki 10–12, bet dažniausiai 5–8 peliukai. Maža to, 3 mėnesių amžiaus jaunikliai jau subrendę lytiškai, todėl populiaciją papildo ir jų atvesti jaunikliai. Tiesa, tokios vados būna negausios, paprastai tik 2–3 peliukai. Šios rūšies veisimosi ciklai stebėtinai trumpi – nėštumas trunka apie 25 dienas, 20 dienų peliukai jau palieka lizdą. Tiesa, gimę pliki ir neregintys, jie kruopščiai prižiūrimi, su jais būna ir savo kūnu šildo patelė. Veisimosi

sezonas trunka iki spalio, kaip tik tada prasideda aktyvi migracija į žiemojimo vietas. Šiuo metu geltonkaklės pelės apsistoja ten, kur gausu maisto, kur paslėptos maisto atsargos. Iš laukų jos skuba grįžti į mišką ar į sodybas. Šiose vietose su šiomis pelėmis negali konkuruoti kitos rūšys – kilus konfliktams dėl maisto ar buveinių, visada laimi stipri ir didelė geltonkaklė pelė. Ypač nuo jų nukenčia naminės ir dirvinės pelės; savotiškas kanibalizmas gali gerokai pabloginti jų santykį su geltonkaklėmis pelėmis. Šį plėšrūną „savotišku kanibalizmu“ pavadinau ne šiaip sau: greta gyvenančios 2–3 pelinių rūšys yra labai artimos daug kuo, ne tik išvaizda – visų pirma biologija, ekologija, įpročiai.

Dar viena įdomi geltonkaklės pelės savybė – polinkis kaupti atsargas. Šios pelės grūdus, sėklas, vaisius į lizdus, inkilus, uokus ar urvelius neša visada. Nors pačios gausiausios žiemai skirtos atsargos, tačiau ir vasaros pradžioje randama sėklų, paukščiukų liekanų, vabalų. Rudeniop šis polinkis ryškėja, pelės lazdynų riešutų ar ąžuolų gilių prineša pilnus inkilus ar uokus, o javų laukuose urveliuose sukaupta 2–3 kilogramus grūdų. Nėra pagrindo teigti, jog toks išteklių naudojimas kaip nors veikia žemės ūkio produktyvumą ar yra žalingas miško ekosistemai. Tikėtina, kad atsargomis naudojasi jos pačios, pelėms žuvus (jų mirtinumas aukštas) jomis naudojasi kitų rūšių graužikai: pelės, voverės.

Greitai besidauginantys, vislūs ir ekologiškai agresyvūs graužikai galėtų kelti problemų ekologinėje grandinėje. Tačiau be žalos sodininkams (jos padaro kur kas mažiau už pelėnus), geltonkaklė pelė daugiau vertinama kaip labai gerai balansuojanti rūšis, kurios gausos svyravimai paklūsta tik gamtiniams ciklams. Gamtoje šių pelių amžiaus trukmė – 1–1,5 metų, daug jų tampa lapių, pelėdų, miškinų kiaunių, šermuonėlių grobiu. Tiesa, plėšrūnų įtaka kartais vertinama netinkamai – pavyzdžiui, teigiama, kad tūbuotasis suopis šiai rūšiai grėsmės nekelia (tai nustatyta pagal tirtas šio paukščio atrajas).

Tačiau tokio teiginio formuluotojai pamiršo, kad tūbuotieji suopiai mūsų krašte būna tik žiemą ir laikosi tik atvirame kraštovaizdyje, kur geltonkaklės pelės tuo metu visai nesilanko.

Taigi, geltonkaklė pelė yra viena įdomesnių girios žinduolių rūšių, kurią verta pažinti.

AUTORIAUS nuotrauka

Ruduo laukuose - ruduo manyje

JŪRATĖ VITKAUSKAITĖ

Pilkas kaip lietus rytas. Gal taip ir geriau: saulė neakins skvarbaus žvilgsnio, neklos šešėlio tykiame maurų prižėlusiam vandenyje.

Einu per rudeniui alsuojančius laukus. Ruduo laukuose – ruduo manyje. Liūdna šiek tiek, dar nesijaučiu pasiruošusi atsiveikinti su vasara, tačiau toks jau tas monotoniškas gamtos ritmas: sukasi ratu ir nė nežada išsukti į šoną. Širdis atsigauja tik išvydus prie miško sienos prigludusią beržų ir juodalksnių koloniją. Rymo vargetos sustirę, bežades šakas dangun iškėlę, malonės meldžia. Sudilę lūkesčiai. Nematyt jiems gerų laikų, kol savo tvarką diktuoja bebrai.

Nors miškininkai iš paskutiniųjų bando atsikovoti šį gana didelį buvusio medyno kraštą, tačiau kova čia tarsi su vėjo malūnais: praradę savo statinius, nepailstantys darbų vykdytojai, žiūrėk, vėl stropiai surenčia užtvankas. Taip ir žaidžia žmogus ir bebras – kuris laimės. Kol kas laimi bebras.

Nors ruduo jau kabinasi į skvernus, tačiau žemapelkės žolynai vis dar dabinais ryškiais spalvomis. Mėlynais zvambalėliais kuklinasi pelkinė kalpokė, giliau išbridusi savo žavesį žarsto ryškioji raudoklė. Tik paprastoji vilkakojė subtiliai balzganais žiedeliais nesigviešia grožio karūnos titulo ir ramiai sau tarpsta tarp kitų žolynų. Po kojomis drie-

Triskiautis lakišius

kiasi jau nužydėjusios plunksnalapės griovenės kilimėliai. Sodri žaluma maloniai traukia akį ir ramina širdį. Ir va, šalia to sodrumo išvystu augalėlius ne itin išvaizdziais geltono rudumo žiedeliais. Regis, žolė neypatinga, o iš tiesų – aukso vertės. Triskiautis lakišius – gyduolis nuo alergijos numeris pirmas. Kas nenori cheminių piliulių, prašom bristi į pelkes lakišiaus ieškoti. Tik nesmagumas truputį, kad tabletes iškeitus augalų arbatėlėmis, prireikia daugiau kantrybės ir laiko. Tačiau ne veltui sakoma: laimi tas, kas

Plunksnalapės griovenės žaluma

laukia. Kantriai, be skubos augalų pagalba galima daug negalvimų įveikti.

Lėtai žingsnis po žingsnio brendu toliau. Bebrai ne veltui pasirinko šią vietą: vingrus upelis savo kilpomis lyg žaltys raitosi per visą žemapelkę, tad aštriadantiems plotų pasireikšti į valias: užtvankų ne viena ir ne dvi suresta ir trobelių taipogi ne viena pūpso. Brendu žolių atvašynais ir povandeniniais kritusių medžių lieptais. Nematomi takai labai pasitarnauja ten, kur giliau ir plika akimi pažvelgus, regis, jau teks sukti šonan.

Šįkart sąmoningai neėmiau sunkių guminių batų, tad lengvai sau klampoju trumpais aulinukais ir nesibaiminu prisemti. Ar šiaip ar taip šlapia. Atbrendu iki plūdenom pasidengusio akivarėlio, virš kurio ilgais sparneliais mosuoja didžiuliai laumžirgiai. Kažkuo ta vieta mane sulauko – gal ramybe, gal rimtimi. Prisėdu ant nuvirtusio juodalksnio ir sumerkusi kojas drumzlinan vandenin, nurimstu... Kažkur aukštai kiekvieną mano judesį seka juodi krankliai, kažkur netoliese gerklę laido nepatenkintas miško plėšikėlis kėkštąs. O man nė motais jų pastangos. Aš stebiu, kaip be menkiausio vėjelio virpa nendrių viršūnės, o švendrų rudos burbulės lyg kareiviai – tiesūs ir sustingę. Gyslotinis dumblialaikšis

savo nužydėjusiais stiebais baigia užgožti silpnesnius už save ir vikšriai su šurpiais kėtojasi į visas puses. Pakeliu akis aukštyn – tarp aukštaūgių žolynų stirkso subridę vandenin negyvi beržai ir vos kvėpuojantys juodalksniai. Kaip gražiai miršta medžiai! Be skundų, be dejonų, be garso...

Užu miškų pakyla gervių pulkas. Šūkaudamos plasnoja aukštyn ir sklaidosi virš medžių, virš pelkės. Jau įdienojo ir saulės šykštūs spinduliai praplėšė dangaus pilkumą, o aš esu vietoje, iš kurios nenoriu išeiti. Tiesiog sėdžiu ir klausau pelkės šnekos, jos tykaus pasakojimo...

Tuščias lauko peliuko būstas

Linksmybės su šventaisiais arba Kanariškos Romerijos

EGLĖ JANULEVIČIŪTĖ-GUIMERA

Visame pasaulyje krikščionys yra skirtingi. Jų Dievų vardai taip pat kitokie. Ir ne tik Dievai skirtingi, bet ir žmonės, keliaujantys jų aplankyti vadinami skirtingais vardais. Kol nebuvau aplankiusi Santjago de Kompostela, Lietuvoje pažįstamo kaip Švento Jokūbo kelio ir jo palaikus saugančios katedros šiame mieste, net nežinojau, kad pilgrimai einantys aplankyti Šv. Jokūbo palaikų vadinami peregrinos, o tikintieji, keliaujantys į Romą – ro-

Tradiciniais rūbais pasipuošę svečiai iš El Hierro salos

meros, o į Jeruzalę – palmeros. Matyt ir Kanarų romerijos kilusios nuo tikinčiųjų troškimo bent akies krašteliu pamatyti šventąją Romą.

Kanariečiai labai mėgsta šventes ir tikrai moka jas švęsti bei linksmintis. O ypač mylimos yra romerijos! Tai Švento Izidoriaus, tai Švento Juozapo, tai mergelės... Kiek šventųjų ar mergelės vardų – tiek romerijų. Ačiū Dievui už romerijas ir romą, vyną bei užkandžius, kurių būna gausu į prekystalius panašiuose vežimėliuose, karučiuose, kioskeliuose ant ratų ar traktoriuose bei sunkvežimiuose šių švenčių metu. Čia žmonės labai išradingi. Jeigu jau susiruošė švęsti, tai nuoširdžiai ir ruošiasi, ir švenčia. Dabina kas ką turi, svarbu, kad vaišių nepritrūktų nei sau, nei kaimynui. Spalvingais rankšluosčiais, audeklais apgaubtos traktorių kabinos, palmių lapais apipinti vežimaičiai – visa skirta skanioms bei sočioms mobilioms romerijų šventėms.

Romerija – maža pilgriminė kelionė, linksma procesija, kurios priekyje visuomet nešamas koks nors šventasis ar mergelė, o paskui – visa bendruomenė. Tai paprastai asocijuojasi su religine švente to šventojo ar mergelės garbei, nors tokia šventės forma gali būti pritaikyta ir bet kokiai kitai tradicinei šaknis turinčiai progai, kurioje yra gero romo taurė, *gofio* užkandžių ir smagūs muzikantai. Priminsiu, kad *gofio* – tai pakepintų grūdų ar jų mišinių miltai, iš kurių gaminami įvairiausi patiekalai. Tai kanariečių duona kasdieninė.

Žinant, kad vien La Palmoje mergelė turi dešimtis vardų, o visuose Kanaruose ir šimtus, kad visi čia „reziduojantys“ šventieji, kurių

Mergelė, kurios garbei vyko šventė

Virgen del Socorro koplyčia

vardais pavadinti kaimai bei miesteliai taip pat turi savo šventes – galima tik numanyti, kiek romerijų per metus čia įvyksta.

Romerijose dalyvauja ne tik tos salos, kurioje ji vyksta, gyventojai ar svečiai. Į geras bei garsias romerijas suvažiuoja žmonės ir iš kitų salų, ir iš žemyninės Ispanijos, ir turistai.

Romerija – tai tautiniais drabužiais apsirendusių žmonių eisena. Kartu su jais keliauja muzikantų grupės, kolektyvai ar pavieniai kaimo armonikieriai. Kartais drauge genami gy-

vuliai, ypač jei šventasis kaip nors su jais susijęs. Šventinėje eisenoje gausu aptaisytų vežimaičių ar net automobilių, kuriuose įtaisytos lentynos, šaldytuvai ar ištisos virtuvės. Visa tam, kad šventėje netrūktų nei maisto, nei gėrimų. Čia pat mobiliose virtuvėlėse kepa dešrelės, verda bulvytės, pilstomi gėrimai. Šurmuliuojanti žmonių minia pasiekia šventovę, išsineša šventąjį ar mergelę, nešini juo apeina tam tikrą maršrutą iki kaimo ar miestelio aikštės,

ten įvyksta papildomos linksmybės, mugės, koncertai, renginiai vaikams, spektakliai, diskotekos ir po to šventasis grąžinamas „namo“, į savo navą altoriuje.

Prieš tai, kaip pasidalinsiu išpūdziais apie Švč. Mergelės *Virgen de Perpetuo Socorro* (liet. nuolatinės pagalbos) smagią romeriją La Palmoje, papasakosiu apie septynetą seniausių piligriminių švenčių Kanaruose.

Rugsėjo vidury Lanzarotės saloje švenčiama garsi Švč. Mergelės *Virgen de Los Dolores* (liet. skausmingoji) arba Vulkanų romerija. Legenda pasakoja, kad ši mergelė išgelbėjo net du miestus Lanzarotėje – tai *Mancha Blanca* ir *Tinajo*. Žmonės prašė pagalbos ir 1736 m. besiveržiančio ugnikalnio lava juos aplenkė. Pasak saktmės, mergelė juos išgirdo ir pagelbėjo. Nuo tų laikų, auštant, daug šeimų iš visos Lanzarotės su smagia romerija pakyla į šios dieviškosios mergelės koplyčią, kad galėtų dar kartą padėkoti, pagerbti bei drauge gerai pasilinksinti.

Fuerteventūros saloje vyksta garsi *Virgen La Peña* (liet. liūdesio merglė) romerija. Tai dar viena seniausių piligriminių eisenų Kanaruose. Ji švenčiama nuo XIX a.

Betancuria savivaldybėje esančioje *Vega de Rio Palmas* koplytėlėje yra „Mažosios Fuerteventūros ponios“ (isp.

Kaimo bendruomenė mergelei skiria savo pasirodymą

Šokio akimirka

Straipsnio autorė – šventinėje eisenoje

Pequeña Gran Señora de Fuerteventura) figūra. Ši mergelė yra laikoma salos globėja. Daug piligrimų atvyksta jos pagerbti smagiu folkloru, skaniu maistu bei vietiniu vynu ar romu, kurių niekuomet nepritrūksta.

Garsiausia bei viena seniausių romerijų Gran Kanarijoje yra skirta Švč. Mergelei *Virgen de Las Nieves* (*Nieves* vie-

Išradingas sprendimas: traktorių paversti restoranu ant ratų

AUTORĖS nuotraukos

nas populiariausių vardų Kanaruose, reiškia sniegą, Snieguolę). Kitaip ši šventė žinoma kaip *Fiesta de La Rama* (liet. *la rama* – šaka).

Pasirodo, kad Agaetės žvejų kaimelyje aborigenai turėjo tokią tradiciją: jie kirto šakas ir nuėję prie jūros jomis plakė vandenį, tokiu būdu prašydami dievų lietaus. Tad kiekvieną rugpjūtį tradiciškai romerijos pilgrimams kerta šakas, mojuoja jomis eidami eisenoje, o pasiekę vandenyną daro tą patį – plaka vandenį. Tai viena švenčių, kurioje susimaišo senovinės pagoniškos apeigos su religinėmis, nes vėliau šios šakos paaukojamos Švč. Mergelei *Nieves*.

Viena reprezentatyviausių romerijų Kanaruose ir svarbiausių Ispanijoje – regioninė *San Benito Abado* šventė, vykstanti Tenerifės saloje. Ji įtraukta į Ispanijos turizmo bei autonominių švenčių paveldo sąrašą. Nuo XVI a. *La Lagunos* (miestas Tenerifėje) ūkininkai prašo dievų pagerinti jų pasėlių derlių.

Šių dienų šventėje gausų magų triukų, šokių, gėlių aukojimo, na ir, žinoma, *gofio* užkandžių, vyno bei gero romo.

Gomerai, salos *La Gomera* gyventojai, šiek tiek nuskriausti. Jie savo garsiąsias religines šventes švenčia tik kas penkeri metai. Salą globoja *Gvadalupe*s Mergelė ir jos garbei skirta romerija vyksta ne sausuma, o jūra. Ši mergelė iš savo atsiskyrėliškos kopyltėlės leidžiasi laiveliu. Tai viena iš nedaugelio romerijų Kanaruose, kuri vyksta vandeniui. Eisena jūra susideda iš daugybės papuoštų laivų bei laivelių, kurie iki kraštų būna prikrauti gerų užkandžių bei gėrimų ir juose skamba muzika.

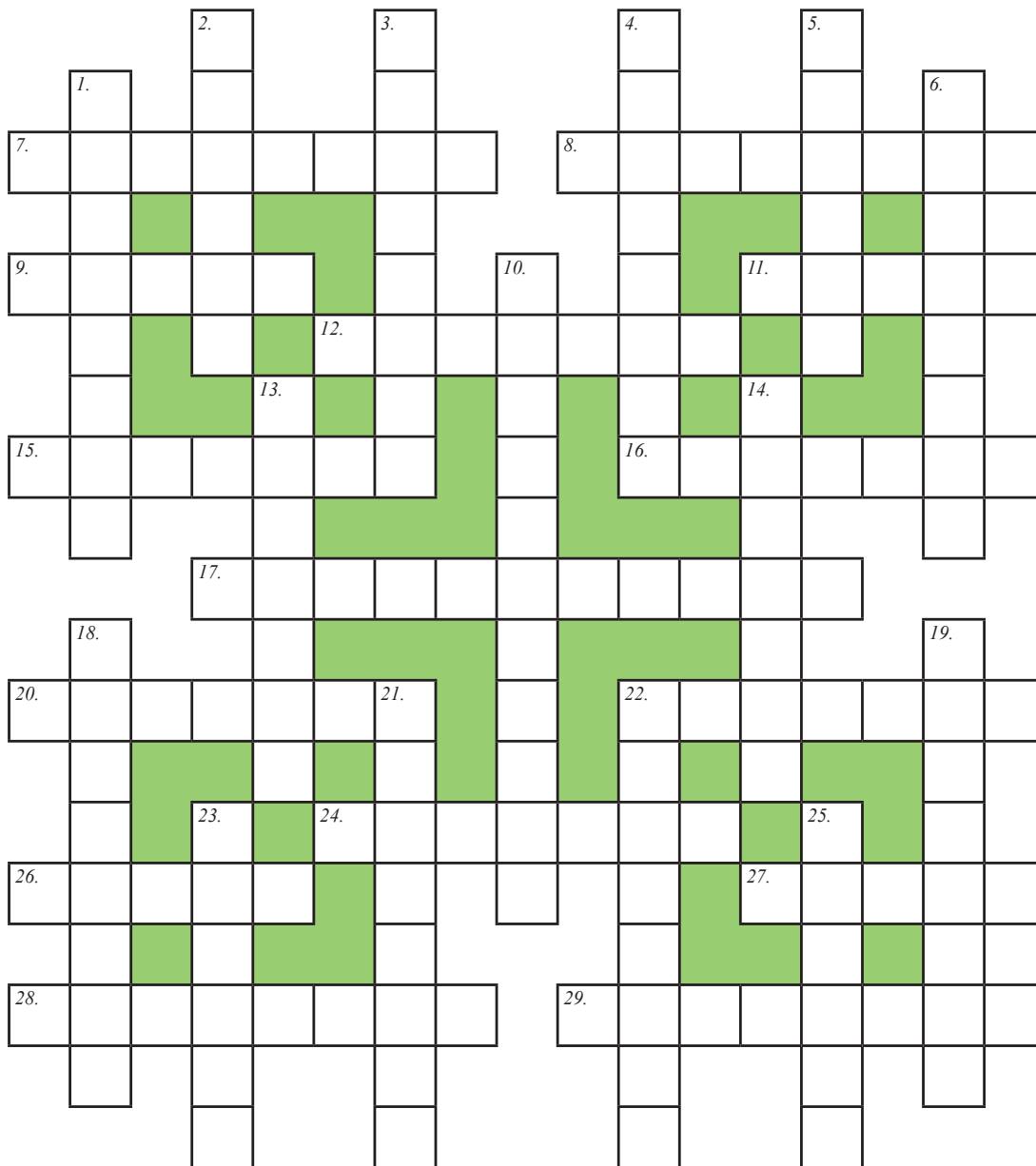
Viena mažiausių Kanarų salų *El Hierro* savo didžiąsias religines šventes taip pat pažymi tik kas ketveri metai. Romerija tai puiki galimybė pagerbti savo šventąją ir pasilinksminti. *El Hierro* aukštumoje yra Karalių Mergelės kopyltėlė. Ši Švč. Mergelė ir yra salos globėja. Jai skirtos romerijos svarbiausias elementas – ypatinga choreografija, tai yra dvidešimt specialių sujungtų šokių mergelės šlovinimui. Dėl šios priežasties ji yra viena gerbiausių Kanaruose.

La Palmos salos globėja yra *Virgen de Las Nieves*. Jos garbei kas penkeri metai vyksta viena garsiųjų švenčių ne tik La Palmoje, ne tik visame salyne, bet ir visoje Ispanijoje „*Bajada de La Virgen*“ (liet. Mergelės nužengimo šventė). *Virgen de Las Nieves* skirta romerija pradeda garsųjį Švč. Mergelės nužengimo į miestą procesą. Pirma nusileidžia jos sostas, vėliau kiti atributai. Tik daug vėliau, romerijos dalyvių rankomis, iš savo šventovės iškeliauja pati mergelė. Ši mergelė kažkada taip pat išgelbėjo savo regiono gyventojus nuo besiveržiančio ugnikalnio lavos.

Aš asmeniškai dar šios šventės nemačiau. Kadangi pasaulinis kovidinis sąstingis nusinešė ją 2020-aisiais, tad laikiu 2025-ųjų Švč. Mergelės nužengimo. Tuomet ir papasakosiu daugiau. O dabar pasidalinsiu išpūdziais iš kaimyniniame kaime ką tik vykusios romerijos, skirtos *Virgen de Perpetuo Socorro* (liet. nuolatinės pagalbos mergelė).

Nuo pat ryto rikiavosi tradiciniais rūbais pasipuošusių žmonių eiseną. Tarp svečių ir miestelio valdžia, ir folkloristai, ir salos gyventojai, ir turistai, ir kaimynų bendruomenė, kuri ir yra didysis šventės organizatorius. Buvo laukiama didžiulio svečių ir dalyvių skaičiaus, o kad nesudarytų per didelės automobilių sankaupos, buvo organizuojamas visuomeninis transportas bei taksi paslaugos. Net penketą dienų šurmuliavo kanariška fiesta. Dienos, skirtos vaikams, muzikai, religinėms apeigoms. Muziką iš tolo ir dieną, ir naktį girdėjo visa vakarinė pakrantė. Tradicinės piligriminės eitynės – romerija, su Švč. Mergelės statulele priešaky, o paskui ją – ilgiausia virtinė besilinksminančių, grojančių, šokančių bei apie kasdienes darbus ir džiugesius besišnekučiuojančių žmonių. Nei vienam netrūko nė maisto, nė gėrimų. Čia visi – šokėjai ir šiaip besidairantys turistai – buvo šventės dalyviai. Ir aš ten buvau, alų midų gėriau...

Krinta lapai...

Vertikaliai: 1. Dumplinis mygtukinis muzikos instrumentas. 2. Uodeguotos, ūkanotos žvaigždės pavidalo dangaus kūnas. 3. Psichikos sutrikimas, pasireiškiantis liguistu įvykių aiškinimu, pagrįstas vis stiprėjančiais klaidėmis. 4. Ginkluotas valstybės užpuolimas, kuriuo kėsinama į jos teritorinę neliečiamybę ir politinę nepriklausomybę. 5. Geninių šeimos juodos spalvos paukštis raudonu viršugalviu. 6. Didelis lapuočių medis, užaugantis 20–30 m, kartais ir daugiau nei 40 m aukščio, jo žievė lopais krinta nuo kamieno. 10. Oficialus dokumentas, kuriame žmogus pareiškia, kam mirdamas palieka savo turtą. 13. Buvimo darbe apskaitos lentelė. 14. Brangakmenių ir perlų svorio matas. 18. Senovės Egipto valdovas. 19. Lininių šeimos smulkus šakotas drėgnų vietų augalas gausiais baltais žiedeliais. 21. Vienas iš nedaugelio mineralų, kuris yra gaminamas ir naudojamas biologinėse sistemose. 22. Labai kietas, skilus akmuo. 23. Ketvirtas pagal dydį Lietuvoje ežeras, kurio plotas 1337 ha ir turintis ilgiausią (79 km, su salomis 82,5 km) kranto liniją Lietuvoje. 25. Viksvuolinių šeimos pelkių augalas pūkuotais vaisiais.

Horizontaliai: 7. Pirmas naujo vaidinimo, spektaklio ar filmo parodymas. 8. Drožtuvu ar peiliu plonai nudrožta skiedra mažybiškai. 9. Storo popieriaus lapelis su paveikslėliais ir akiniais ženklais. 11. Guba ar gubų eilė. 12. Švedų inžinierius, chemikas ir pramonininkas, dinamito išradėjas, jo vardo premija kasmet skiriama už reikšmingus laimėjimus tam tikroje mokslo srityje arba visuomeninėje veikloje. 15. Kas viską į akis žeria, sako. 16. Smarkus įsitraukimas į kokį darbą ar žaidimą. 17. Specialiai išdirbta oda, naudojama pavarų diržams, būgnams, krepšiams ar standus vyniojamasis popierius. 20. Kautynių teorija ir praktika ar politinės kovos metodai. 22. Didelis kelias, vieškelis ar vamzdinės sandaros organų sistema. 24. Lietuvos Laisvės šauklys, savo gyvybę paaukojęs vardan Lietuvos Laisvės, susideginęs 1972 m. gegužės 14 d. Kauno miesto sode, prie Muzikinio teatro. 26. Priveligijuoto luomo, turtingas žmogus. 27. Garbingo asmens palydovai, palyda. 28. Darželiuose retokai auginama mėta, turinti eterinio aliejaus. 29. Miestas šiaurės rytų Lietuvoje, Utenos apskrityje, 110 km į šiaurę nuo Vilniaus.

Kryžiažodžio atsakymus paskelbsime kitame numeryje.

Kryžiažodžio, išspausdinto žurnalo „Mūsų girios“ 2023 m. Nr. 9, atsakymai:

Vertikaliai: 1. Krateris. 2. Šalvis. 3. Aritmija. 4. Karagana. 5. Luobas. 6. Varputis. 10. Voratinklis. 13. Tapetai. 14. Svajonė. 18. Briketas. 19. Nikandra. 21. Apyausis. 22. Javainis. 23. Talija. 25. Luotas. **Horizontaliai:** 7. Traleris. 8. Drakonas. 9. Itris. 11. Salpa. 12. Bizonas. 15. Kimbara. 16. Atvejis. 17. Rezoliucija. 20. Grimasa. 22. Jungtis. 24. Pyliaiva. 26. Fenas. 27. Duona. 28. Kaliausė. 29. Ankštara.

Lapkritį prasideda neramios dienos pilkiesiems zuikiams

VYTAUTAS RIBIKAUSKAS

Pilkųjų zuikių medžioklė prasideda lapkričio 3 d. ir tęsiasi iki kitų metų sausio pabaigos. Bėgant metams zuikių medžioklė buvo įvairiai reglamentuojama. Šiuo metu medžioklės plotų vienetuose, kurių dydis iki 4000 ha, laukuose zuikiai leidžiami medžioti ne daugiau kaip 2 kartus per sezoną, o medžioklės plotuose didesniuose nei 4000 ha – 4 kartus. Medžioklės dienas galima pasirinkti laisvai, tačiau apie konkrečią medžioklių datą privaloma iš anksto informuoti Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentų rajonų

agentūras. Miškuose ilgausius medžioti galima per visą jų medžioklės sezoną. Zuikiai medžiojami visais leistiniais medžioklės būdais, išskyrus gaudymą spąstais bei gaudyklėmis. Tačiau dažnas medžiotojas įsitikinęs, kad ilgaausio negalima medžioti tykant. Vienok, medžioklės taisyklės to nedraudžia, o miškuose striukauodegių tykoti galima nors ir kasdien, kaip ir kitus žvėris, per visą jų medžioklės sezoną. Bet nedaug šaulių zuikiams taiko šį medžioklės būdą, kaip ir medžioklę su plėšriais paukščiais bei kurtais. O medžioklėse ir ne tik jose visokių atsitikimų būta su tais zuiki-

ais. Per zuikių medžiokles sėlinant laukuose dažnai prieini prie pat besislepiančio („miegančio“) ilgaausio ir, kai norėdamas pasielgti etiškai jį „pažadini“, dažniausiai prapili pro šalį iš abiejų vamzdžių. Vienas toks miegalius netgi „nenubudo“ kai per jį pervaziavo sunkvežimis (žinoma, liko tarp ratų). Vienas ilgaausis sniegingą žiemą guolį sniego pusnyje buvo įsitaisęs prie pat kelio Patamulšėlis–Pakuonis ir, matyt, tyrinėjo eismo intensyvumą šiame kelyje. Važiuojant keista buvo matyti didelėje prie kelio supustytoje sniego pusnyje išsikastose nišoje oriai tupintį žvairį vos žingsnio atstumu

nuo važiuojamosios kelio dalies krašto. Ir taip ilgaausis dienodavo savaitę ar gal dar ilgiau. Kartą nuo vaikus ginančios zuikienės vos pylos negavau. Per zuikių vestuves teko stebėti kiškių „tautinių“ šokių ratelius ir pačias tikrąsias bokso rungtynes. Baltąjį kiškį mačiau net besikarstantį eglės išvartos kamienu. O kiek anekdotų apie ilgaausių žygius sukurtą... Kartais anekdotų lygio nutikimų su zuikiais būna ir medžioklėse.

O su varovais medžiodami miškuose dažnai zuikiai atbėga tiesiai į medžiotoją. Jei būna zuikių medžioklių metas tokį neatsargų žvairį, prisileidęs tinkamu atstumu, nupyškinu. Jeigu zuikiai nemedžiojami, dažniausiai arti prisileidęs žvairį, jį pagąsdini ir stebi, kaip žvėrelis neša kudašių kelio nesirinkdamas. Tačiau kartais įdomu būna pažiūrėti, kiek ilgaausis priartės prie ramiai stovinčio žmogaus ir žvėrelio nepabaidai.

Vienoje medžioklėje šaulių linijoje žvėrių laukiau atsistojęs ant aukšto juodalksnio kelmo. Varovų triukšmui artėjant, pamačiau link manęs liuksintį zuikį. Kiškius medžioti dar nebuvo atėjęs laikas, tad nusprendžiau stovėti ramiai ir pasižiūrėti, kaip elgsis skeltalūpis. Zuikis pristriksėjo iki pat kelmo, vis pakarpydamas ausimis ir, matyt, žvairuodamas atgal, iš kur sklido varovų šauksmai, o ne priekin, kur tiesiai virš jo stovėjo medžiotojas. Ir taip žvėrelis prie kelmo sukiodamas į šonus ausis, krutindamas ūsus pratupėjo kelias minutes, kol visai priartėjęs varovams nuskuodė per kvartalinę liniją gilyn į mišką.

Vis per tą žvairį

Tą kartą spalio viduryje šernus ir stirnas medžiojome Dubravos girioje. Zuikių medžioklės prasideda tik lapkritį. Varovai klykavo kažkur dar viduryje kvartalo, kai pro išverstą stambią eglę tarp eglių pomiško sušmėžavo zuikis. Žvairys, pasiklausydamas varovų šūkalojimo, juokingai kraipydamas ir purtydamas ausis, pamažu striksėjo tiesiai į mane. Nusprendžiau negąsdinti žvėrelio ir pažiūrėti kuo visa tai baigsis.

Ilgaausis priliuksėjo iki pat mano kojų ir atsitūpė. Staigiai nesumojau, kaip čia jį pasigavus: būtų juoko, kai be šūvio po varymo medžiotojų susirinkimo vieton atsineščiau gyvą ir visiškai sveiką kiškį.

Galvoti nebuvo laiko – juk žvėrelis ilgai netupės, vos man ant batų neužmynęs. Nusprendžiau žvairį prie žemės prispaušti šautuvo vamzdžiais, o po to atsargiai nustverti už ausų. Griebti iš karto plikomis rankomis nesiryžau, nes anksčiau jau bu-

JONO BARZDENO nuotraukos

vau ragavęs kiškio užpakalinių kojų nagų aštrumo. Staigiai pasilenkęs šautuvo vamzdžių šonu žvėrelį prispaudžiau prie žemės. Tačiau nenorėdamas jo sužaloti, prispaudžiau jį per švelniai. Kiek pasimuišęs žvairys išsprūdo iš po šautuvo vamzdžių ir kiek įkabindamas nurūko išilgai šaulių linijos kvartaline proskyna...

O aš išsitiesęs po nesėkmingų zuikio gaudynių už netoli riogšiančios išvartos pamačiau stovintį didžiulį šerną kuilį. Jis tarsi stebėjo, kaip aš žaidžiu su ilgaausiu, ir šypsosi, blizgindamas didžiulėmis baltomis iltimis. Iš netikėtumo padariau kelis staigius judesius, kuriuos šernas greitai tinkamai įvertino, ir, man nespėjus nuspaušti šautuvo

atsargos jungiklio, dingo tankiose pomiško eglutėse. Sprunkancio atgal jo nepastebėjo netgi varovai, nes baigiantis varymui buvo susimetę vienon krūvon.

Nors ir kaip stengiausi šio įvykio tikrumą įrodyti medžioklės draugams, likau didžiausiu tos medžioklės melagiu: šerno niekas nebuvo matęs, o zuikį, bėgantį palei šaulių liniją, matė daugelis, tačiau mano prispausto prie žemės su šautuvo vamzdžiais – niekas. O ar patikės kas nors dabar?

Tačiau vis tiek man liko neaišku: nejaugi ilgaausių tokia prasta uoslė? Savo žvairiom akim į priekį jie gal ir prastai mato, bet neužuosti medžiotojo kojinių kvapo, tai jau neįtikėtina...

ALGIRDO JASILIONIO piešinys

**DIDELIAIS
KIEKIAIS
SUPERKAME
BERŽO RAŠTUS
nuo 16 cm skersmens**

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete www.likmere.lt
telefonais +370 340 60054, +370 687 51927, el. paštu info@likmere.lt

***Viskas dirbantiems ir besilksintiems miške –
Viskas vienoje vietoje***

- ▶ **IŠKLAUSYSIME**
- ▶ **PAKONSULTUOSIME**
- ▶ **PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ**
- ▶ **OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ**

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

PONSSE

**Miškininkystės verslo lyderiai
rekomenduoja gyvą miškų
legendą – medkirbę**

PONSSE SCORPION KING

Sužinokite daugiau

Kuo pasižymi PONSSE SCORPION KING?

Pripažinta už technologines inovacijas ir dizainą;
Operatorių pamėgta dėl ergonomikos, išskirtinai plataus matymo lauko ir
didelio efektyvumo;
Vienas iš populiariausių pasirinkimų daugelyje pasaulio šalių.

Miško technikos pardavimas: +370 661 11319; +370 310 27218

Servisas: +370 700 55100
Atsarginės dalys: +370 614 03734

www.balticagromachinery.lt

BALTIC AGRO MACHINERY LIETUVA

PONSSE LIETUVA

Baltic Agro
MACHINERY

Husqvarna®

NAUJASIS
HUSQVARNA 562 XP® G MARK II

Sukurta judesiui

Nauji pjovimo potyriai

Nenutrūkstamas pjovimas, pjaustymas, genėjimas ir įpjovimas. Visiškai naujas Husqvarna 562 XP® G Mark II grandininis pjūklas yra puiki patikimos galios ir lengvo valdymo kombinacija. Nedidelio svorio ir optimizuotu balansu, jis – kaip ir jūs – sukurtas judėjimui.

Daugiau informacijos: husqvarna.lt

NAUJIENA

HUSQVARNA 562 XP® G MARK II